BILLEDER og MINDER fra SVERIGE og FINLAND

AF KAPTEIN J. G. SMITH

KRISTIANIA. P. T. MALLINGS BOGHANDEL. 1873.

H. J. Jensens Bogtrykkeri.

Förord till den elektroniska utgåvan

Denna bok från 1873 har i maj 2013 digitaliserats av norska Nasjonalbiblioteket, varifrån de scannade bilderna i april 2017 kopierades till Projekt Runeberg och försågs med en ny OCR-text för att kunna korrekturläsas.

I.

Fra Broderlandet Sverige.

Paa Landet.

Kjære Læser! Jeg- fører Dig- dennegang hen til en svensk Herregaard. Den ligger i det sydligste af Wermland i en deilig Trakt. Fra Arvika komme vi derhen paa Dampskib gjennem et langt Vasdrag, vekselvis bestaaende af Indsøer og smale Elvedrag, der ikke ere bredere, end at Skibet netop kan passere; deslige Farter gjør man ofte i Sverige. Egnen oplives underveis af hvide Murkirker, af Godsbesiddernes store, stadselige Bygninger, af veldyrkede Enge og Agre, af Skove og Lunde. Her og der græsser Kvæget, lier og der arbeides; her og der glider Baade over de speilblanke Vande. Saa komme vi ind i Byelven ved Seffie Brug og

Smith. Billeder og Minder. 12

Sluseværk; her tegner sig til at vorde en liden By, og lier forlade vi Skibet og tage op til vort Bestemmelsessted, medens Dampbaaden reiser videre over Venern for omsider at havne i Gøtheborg.

Herregaarden heder Kroksta og begrændset for endel af Byelven, for endel af Venern og for endel af fjerntliggende Skovpartier. Flere prægtige Alleer føre op til vor Gaard. Store Kløverenge ligge paa begge Sider af Veien; blødt og indbydende som et tyrkisk Tæppe vinke de os imøde og den søde Duft virker oplivende og styrkende som et sandt Livselixir. De vælige Heste under Kuskens sikre Haand bruge ikke stort mere end et Kvarter for at føre os op fra Seffle Kanal og ind paa Gaarden, hvor vi nu gjennem en rask og zirlig Sving standse foran den dobbelte Trappeopgang, der fører op i Hovedbygningens Vestibule.

Allerede straks ved Indkjørselen havde en Lænkehund mellem Udhusene meldt vort Komme gjennem nogle faste, dybe Bjef. Da vi steg af, kom Familiens Kjæledægge styrtende ned fra Trappen og gav sit venlige Sindelag tilkjende ved en sagte velopdragen Gjøen. Saa kom Familien og andre Gjæster og modtog os med denVenlighed, som gjør Hjertet godt, og saa førtes vi hen til vore Værelser.

Det er ikke Meningen at afsløre, hvad der hører Privatlivets Hemmelighed til; men dette kan jeg dog straks sige, uden at krænke al skyldig Diskretion, at Dagene gik som en Leg under vekslende Spadseren, Kjøren, Roen og andre selskabelige Adspredelser, hvorom siden noget mere.

Hvad jeg forøvrigt ønskede at fortælle, var om den Præcision og det lidet Opstyr, hvormed en saa stor Bedrift blev ført. Nogle tusinde norske Maal Jord under Plougen er ingen ringe Sag at haandtere. Hertil kom flere

tusinde Maal Skov, der blev fredet og passet med samme Nøiagtighed. Omtrent hele det dyrkede Areal var dræneret, og hvor man kom hen, var og blev Arbeidet udført med en Omhu, der næsten grændsede til Havedyrkning.

Nu havde jeg hørt, at En og Anden hjemme hos os ogsaa arbeidede paa at gjennemføre en saa nitid High-farming, men efter Sigende med det Udfald, at Gaardsdriften aarligaars gjernest gav et klækkeligt Minus. Her erfarede jeg imidlertid, at saa var ikke Tilfældet i Wermland,iallefald ikke paa denne Ejendom, hvor Udhyttet tvertimod var høist tilfredsstillende.

Ved at undersøge Sagen, fik jeg at vide, at Jordegods langtfra ikke havde staaet i den Pris paa hin Side Kjølen som hos os. Om maaske de senere Aars stærke Synken i Priserne ogsaa hos os kan have bidraget tilstrækkeligt til at ordne Forholdet mellem Indtægt og Udgift ved en Gaardsdrift, skal jeg lade være usagt, og om Priserne maaske i Sverige paa Grund af de sidste gode Aar ere stegne, det ved jeg ikke, men saa meget er iallefald vist, at skal Jordbrug lønne sig, navnlig for en konditioneret Mand eller for Hvemsomhelst, der ikke er opøvet til at gaa bag Plougen, eller som ei har Tid til at gaa med den ganske Dag, da maa Prisen paa Jord ikke være høi lier i Norden, hvor Sommeren er saa kort, og hvor Chancerne for betimeligt Veirlig ere saa ustadige. Navnlig have vi — iallefald i den større Del af det dyrkbare Norge — vort tørre Foraar, vor stegende Sommer og vor ofte regnfulde Høst med Frostnætternes Ulykke, der i et Øieblik kan dræbe den flittigste Landmands Forhaabning.

Imidlertid vil meget af dette kunne raades Bod paa, efterhaanden som man ogsaa hos oslærer at indse, hvad der passer bedst at dyrke for ethvert Sted, saaledes at ikke mere en gammel, ufornuftig, traditionel Slendrian har Bugten og begge Enderne i Agerdyrkningen, men en klar Erkjendelse af, hvad der lønner sig bedst. Og isaahenseende har de senere Tiders forbedrede Kvægstel havt en afgjort gunstig Indflydelse paa Landbonæringen i mange Distrikter.

Maatte dette blive ved, og maatte Priserne paa Jord blive saadanne, at Rigmændene blandt Bønder, Haandværkere, Kjøbmænd osv. med Fordel kunde sætte sine Penge i Landejendomme og lade dannede Sønner drive dem, da skulde vi snart se Landets Modernæring blomstre op — naturligvis under den Forudsætning, at disse Sønner forresten vare deres Kald fuldt voksne — og da skulde vi om ikke længe ogsaa paa Landet finde mange selvstændige, fædrelandsksindede Mænd, der ikke gik op i Smaainteresser og Bygdepolitik, og som ikke lode sig lede af Frasen, men af en fuldkomnere Erkjendelse af Sandheden.

I denne Henseende staar Sverige høit over os. Den temmelig talrige Adel driver nu mere og mere selv sine betydelige Ejendomme. Denne svenske Adel har givet Beviser paa sit Fædre-6

landssiud og sin livlige Erkjendelse af Frihedens Betydning. For nogle Aar siden gjorde den, som bekjendt, Afkald paa store Rettigheder til Fordel for den nye Rigsdagsordning og afgav derved et glimrende Votum for dens høie Opfatning, af hvad den skyldte Tiden, Oplysningen og Fædrelandet.

Foruden Adelen findes der ogsaa en temmelig udbredt velhavende, energisk og oplyst Godsherrestand, prægtige Elementer til Landbrugets Fremme og prægtige Elementer i Nationalforsamlingen.

Ikke destomindre klages der fremdeles over, at saamange store Landejendomme, navnlig i de sydlige Dele af Sverige, gaa over i Fremmedes, især Tydskeres Hænder.

Man har altsaa i Broderlandet fuldtud erkjendt Vigtigheden af at finde solide Støtter for Samfundsbygningens fremtidige Bestaaen.

Jeg liar selv i nogle Aar ejet og bestyret en Gaard paa Landet, saa jeg fuldtvel kjender dette Livs baade Glanspunkter og Skyggesider, og fremforalt ved jeg, at det er noget ganske andet at aflægge et kort Sommerbesøg paa en Ejendom, end at drive den selv. Hvad det fornemmelig kommer an paa er, at<

man ikke kjøber en forgjældet Ejendom, uden at eje tilstrækkelig Kapital, i den Tanke, at den højere Oplysning skulde bøde paa Pengemangel. I Jordbruget er intet farligere end at stole for meget paa Theorien og tage for dristigt til Forbedringer, naar man ei har Midler; thi Theori-erne behøve ofte lokale Tillempninger, og

Forbedringerne koste let flere Penge end paatænkt og komme i Regelen først efter flere Aar tilgode; kommer saa Uaar og Uheld, føre laante Penge snart til Forarmelse.

Her tænke Flere som saa: disse Forbedringer komme dog i det Store og Hele taget Landet tilgode, selv 0111 den Enkelte derved gaar tilgrunde, og derfor er det, statsøkonomisk talt, en Velsignelse for Landet. Men kunde det samme Resultat opnaaes gjennem Sindighed og Forsigtighed, selv om Forbedringerne gik langsommere for sig, saa gik den Enkelte ikke tilgrunde og Landbonæringen kom ikke i Miskredit.

Men hvor ganske anderledes stiller ikke Sagen sig, naar en formuende Mand kjøber en Gaard! Han kan taale at vente paa Forbedringernes Resultater, han tør experimentere, han kan med Ro imødese Uaar; han kan afvente gunstige Konjunkturer for Salget af sine Pro-8

(lukter; han kan anskaffe sig Maskiner og lindvære meget Mandskab; ban kan leie Heste i den travleste Tid for at bolde desto flere Kreaturer; ban kan holde dygtige Folk og forskrive Hjælp i Nødsfald; han kan gjennem sin rundelige Driftskapital skaffe sig nok af nervus rerum paa Landet, Frugtbarhedens Element; ban kan lade opbygge de for vort Klima ofte saa nødvendige Tørreskur for Grøden i regnfulde Efteraar; han kan være behagelig for sine Undergivne og derved ogsaa berede sig selv den største Hygge; ban kan have Tid og Raad til at holde en velstelt Have, maaske endog et Drivhus; han kan holde Kjøre- og Rideheste, og dygtige Lærere og Guvernanter for .sine Børn; han har sin Dag behagelig sysselsat paa et større Brug og kan dyrke Videnskaben og Kunsten, om han vil; kort og godt — lian kan føre et behageligt Liv og optræde som den dannede Gentleman baade ude og hjemme.

Kan saa et Liv være behageligere og uaf-hængigere for den rige Mands Søn, der bar erhvervet Indsigt i Sagen, og som har friske Kræfter til at tage fat, med Sandsynligheden for at se sine Forhaabninger realiserede, forinden han nedlægger Vandringsstaven!_9

Derfor kan jeg ikke noksom fremhæve det gunstige Indtryk, jeg fik af en saadan velstelt svensk Herregaard, hvor netop Forholdene vare som oven beskrevet.

Ikke mindre end en 150 Mennesker, smaat og stort iberegnet, boede paa Gaardens Grund og havde sit Udkomme ved at være Inspektører, Raadsdrenge, Haandværkere, Stalddrenge, Kvægrøgtere, Husmænd osv. paa Ejendommen. Husmændene, hvoraf der vel fandtes en 12, havde tildels Hest og Kjør og sendte efter Omstændighederne Gut og Pige paa Gaardsarbeide hele Aaret igjennem. Naar Gaardens Vidder ere saa store og Jorden saa billig, at saadant uden Skade kan ske, er dette unægtelig en letvindt og bekvem Maade at faa Arbeidet udført, fornemmelig naar disse Folk holde sig selv Kosten, hvilket her var Tilfælde; thi der, hvor man skal holde Arbeiderne Kosten, gaar der gjernest saa meget til, at Bruget ofte opædes af Sluget, hvortil kommer, at den samvittighedsfulde Madmoders Bedrift bliver meget trættende, og om hun vil stelle Alt paa det bedste, er det derfor ikke sagt, at hun kan tilfredsstille de stedse voksende Fordringer. Den konditionerede Mand burde derfor helst vælge sin Ejendom i Egne, hvor der er let10

Tilgang paa løse Arbeidere, der kunne tilkaldes i Aannetiderne og betales kontant uden Kost. Indførelse af Maskiner vil ogsaa i denne Henseende være af den største Nytte og vil vist snarligen paakræves, jo mere Udvandringslysten tiltager og Arbeidslønnen stiger. Hos os, hvor Grunden ofte er ujævn, bakket, stenet og afbrudt af alskens Forhindringer, vil det vel falde vanskeligere at finde passende Maskiner, men anderledes der, hvor Grunden er fin og ren og Fladerne store. I Sverige begynder man mere og mere at tænke paa denne Sag.

Vandsyge Jorder, stor Arbeidsstyrke, daarlig Beredning af Mulden og sparsom Erstatning for bortgivne Kræfter er Landbrugets visse Undergang.

Vel afgrøftede eller endog tildels drænerede Agre og Enge, den mindst mulige Arbeidsstyrke, den fuldkomneste Beredning af Mulden og passende Kraftfornyelse er — i Forbindelse med det rette Valg af Produkt — Agerbrugets afslørede Hemmelighed; saameget liar jeg lært.

Hertil kommer naturligvis, at den dygtige Jordbruger behøver Iver, Snarraadighed, utrættelig Omsorg, omfattende Indsigt og fremforalt — sund Fornuft. Det er altsaa ikke nogen saa11

simpel Sag at være en duelig Jordbruger, og vil han med smaa Midler arbeide sig op til Velstand, behøves der desuden i høi Grad Tarvelighed, Sparsomhed og Vane til selv at være med og tage fat.

I denne Henseende vilde det være gavnligt, om den opvoksende Slægt af Gutter i konditionerede Familier lærte sig tidligt til at haandtere Øks og Sag og Spade og benyttede alle Midler til at staalsætte sine Muskler og vænne sig til det praktiske Arbejde, der snart vil komme Saamange tilgode. Thi Embeds- og Ombudsposter blive herefter vanskeligere at erholde i den storartede Konkurrence, og ikke heller er det saa stort at tragte efter, fremforalt, hvis det skulde være Nationernes Hensigt alt mere og mere at tvinge Embedsmændene til Cølibat, sætte dem paa en lempelig Sultekur og maaske tilsidst lægge dem paa et Slags Fattigkasse, naar de ere opslidte.

Det praktiske Arbejde er desuden saa sundt og saa frejdigt, at det meget snart bliver til Glæde for dets Dyrker; og nu, da Ordet Dannelse ikke alene tilhører Humanisterne, men i lige høi Grad Realisterne og Enhver, der paa en eller anden Maade har oparbeidet sig til at for-12

tjene Navn af dannet Mand, skal ikke Standen længere skjæmme Nogen.

Det samme gjælder Kvinderne. Hvad skulde der være iveien for, at de lier, ligesom f. Ex. i Tyskland, efter fuldendt Skolegang gjennemgik et fuldstændigt Kursus i Husholdning, Madlavning og alt det meget, der virkelig hører til for at styre et Hus vel. Er der snart sagt noget mere hjælpeløst og blotstillet Væsen til end en saadan ung Husmoder, der ganske er i sin Piges Vold og ingen Forstand har paa Ind-kjøb, Behandling eller Regnskab osv. ? Man pleier et sige, at alt saadant læres saa let, naar først Huset er sat, fornemmelig, hvis man har en Moder at gaa hen til, naar det behøves. Herimod bør der protesteres paa det kraftigste; det læres slet ikke snart — og den første Prøvetid paa Ægteskabets i vore Dage ofte noget slibrige Arena er netop farlig, naar først Hvedebrødsdagene ere passerede. Dertil kommer, at Lysten til Husstel meget ofte mangler, naar den ikke er bleven indpodet i Ungdommen. Nutidens ikke sjeldent blødagtige Opdragelse skaber derfor langt større Ulykke, end man saa let vil tro.

Skulde vel endog den fineste Dannelse tabe noget ved Skjøn paa praktiske Ting? Lad den13

rige Dame, der ikke absolut behøver at tage Haand i Hanke, indskrænke sig til et passende Overopsyn, hvis hun lyster og maaske behøves andetsteds; men naar man i vore smaa, tarvelige Husholdninger, hvor Økonomi og Orden er Familielykkens Grundpiller, taler om det upassende i for en virkelig dannet Dame at deltage i praktiske Ting selv udenfor Dagligstuen, da vidner dette om, at en saadan Lære maa prædikes af de Uerfarne. ^

Den Opdragelse, der under en passende Disciplin staalsætter Børnene til at bryde sig selv sin Bane og taale baade trange og gode Dage, er den ypperligste Arv. I Tyskland f. Ex. er det en almindelig Sag, at Børnene ere spredte over den vide Verden; derfor opdrages de i Regelen til Arbeidsomhed og Huslighed og læres tidligt til at underkaste sig Nødvendighedens Lov, noget som hvert Menneske før eller senere maa underkaste sig; kun at det i en senere Alder som oftest sker med Smerte, naar det ei er lært som Barn.

Saaledes sadde vi Ældre og talte paa Herregaarden i den dejlige Sommeraften, naar vi lode vort Blik glide ud over det pr arktiske Liv, medens Ungdommen spillede et Parti14

Kroket under Skjemt og Latter eller laa under et Iøvrigt Træ, byggende sine deilige Luftslotte, sine bekjendte châteaux en Espagne.

Men ikkedestomindre maatte vel vi Ældre ogsaa faa Lov til at have Øjne og Hjerter aabne baade for Naturens og Kunstens Skjønhed. Hvorfor ikke! Det praktiske Blik bidrager endog igrunden ganske overordentligt til den besindige Ro og den Erkjendelsens Mangesidighed, der behøves for at forstaa den store Sag at kunne se og høre mere end halvt.

Sadde vi udenfor den store Trappe, der førte op til den anselige Hovedbygning, havde vi den rigeste Afveksling.

Snart hørte vi de klangfulde Toner af et Instrument, der lullede os ind i nogen deilig Nationalmelodi, hvori Folkehjertet banker, eller ind i et lille forstaaelig^ Tonedigt, hvor Sjelen kunde finde Hvile. Heldigvis er man nu saa omtrent kommen ud over den Periode, hvori Dusinkomponisterne trakterede med de evindelige

„Variationers" Hakkemad paa oprindeligt smukke Themaer. Hvilket ganske andet Udbytte har man ikke af at høre en transponeret Sang uden Tilsætning, jeg vil f. Ex. blandt saa mange andre nævne saadanne som „ausgewählte Lieder" af15

Schubert for Piano solo, eller en af Beethovens Sonater! I Hjemmets Ro kan man ret i Mag følge Motivets Udvikling gjennem de forskjellige Tonearter, den vekslende Takt og de vekslende Rhytmer. Der kan man uforstyrret nyde de rige, fyldige Harmoniers Skjønhed, de musikalske Farvers Pragt. Der kan det efterhaanden lykkes os, ved oftere at høre det samme Thema, mere og mere at fornemme Vingeslagene af Mesterens aandige Flugt.

Og kastede vi Blikket rundt om os, hvad saa vi og hvad fornam vi der? Bag os summede Insekterne i Vinløvet, der bedækkede den dobbelte Trappes Façade. Ved dens Fod duftede Nyktarinernes Smaagrupper, medens Hunden mageligt strakte sine Lemmer, og i det høieste snappede efter en næsvis Flue.

Tæt foran os laa en nydelig rund Græs-plaine; her stod en stor Vase, hist ståk der Blomster op af dens fine Fløjel, og længere nede ragede tvende mægtige Pyramidepopler i Veiret, svajende og nejende for et eller andet forbidragende Vindpust.

Tvende eenetages Smaahuse begrændsede Plainen paa Siderne. Det ene var en Cottage, bedækket med vild Vin, og var bestemt forGjæstevenskabet. Der boede ogsaa vi, og hvor gjerne tænke vi ikke derpaa.

I Gjæstfrihedens Atmosfære bor der gode Engle, og Mindet om Yenlighed følger os som Blomsternes Duft.

Det andet modsvarende Hus var ofret til Landbonæringens fredelige Gjerninger. Men forben var nok krigerske Planer og store Feltherre-tanker undfangede i denne lille Bygning; thi den berømte Feltherre Lennart Torstenson, som engang beboede Godset, har sandsynligvis siddet der og mediteret, da Boligen i gamle Dage bar været benyttet af Herskabet; derom vidnede de Gyldenstykkes Tapeter, hvoraf hist og her endnu fandtes Spor paa Væggene.

Forøvrigt skal en anden Katharina Bora, en norsk Nonne, der havde ladet sig bortføre fra Vadstena Kloster, liave været den første Herskerinde paa Stedet, hvorom Traditionen forresten intet videre ved at fortælle.

Længere borte laa Ladebygningerne, hvor der var Plads for en 150 Kjør og Okser. Naar de velnærede Dyr om Aftenen kom tilbage fra de frodige Græsgange, børte vi i passende Afstand deres høimælede Konversation; det klang17

som en fjern Tone, der fandt sin nødvendige Plads i Landlivets Harmoni.

Ret forud strakte sig en Allé udover de vide Jorder; men —

Madklokken lyder; Landluft og Bevægelse giver Appetit, og ind bar det med os Alle for at nyde Husets gode Ting.

Næste Morgen var som sædvanlig badet i Solens Guld. Hvem kunde saa holdes længe i Sengen? Op og ud maatte man i den friske, styrkende Luft. Jeg slentrede gjernest afsted gjennem den store, velholdte Have nedover mod Byelvens Udløb i Venern. I den tidligste Morgenstund var alle Havens Gange blevne pudsede og ragede og Blomsterne stode saa glinsende og glade i Duggen som et fagert Barn i sit Morgenbad.

Stundom drev jeg ind i den tilstødende Park langs Elvens Bredder. Allerbedst jeg stod, kom et Dampskib ned eller op paa sin Vei til og fra Gøtheborg.

Gik jeg saa længere ind i Parken for ret tilgavns at være alene og nyde i Naturens Skjød, da — ak ja da blev jeg skammeligen forulempet af et blegnæbbet, krumrygget, lumsk Uhyre — Myggen, den mest nærgaaende Snyltegjæst, jeg

Smith. Billeder og Minder. 218

kjender; derinde i de kjøligere Skygger havde den opslaaet sit Paulun og taalte ingen Konkurrenter. Saaledes har

Alting sin Skyggeside paa Jorden; men dette lærer os kun at skatte Glæden desto høiere.

Saa besøgte vi gjernest paa Morgenen et høist mærkværdigt Sted, hvor der var Anledning til at anstille en Iagttagelse at det sjældneste Slags. Nederst i Haven ved Elvens Udløb laa et lidet Badehus. Naar man satte sig paa Trappen, der gik ned i Vandet, behøvede man neppe at vise sig eller fløite, førend der kom en stor Sværm af Fiske, store og smaa, der nærmede sig ganske ugenert og lod som om de var hjemme. Tog man saa et Stykke Hvedebrød mellem Fingrene og holdt ned i Vandskorpen, kom de alle og dultede hverandre lysteligt for at komme til at spise. De løb ind mellem Fingrene, de spiste og pattede, saa det kunde høres; hvem skulde tro, at saadan Tæmning lod sig iværksætte. Rigtignok henhørte disse selskabelige Dyr til den gemytlige Mortefamilie, men alligevel!

Dog — hvorledes kan man igrunden undre sig derover? hvilken Magt har ikke Kjærligheden; for den maa Alting bøie sig! Disse Fiske vare gjennem lang Tid blevne vante til19

stadigt at mades og aldrig at forulempes eller skræmmes. Paa denne Maade lader det Utrolige sig udrette i Længden; selv den flagrende Sommerfugl skulde maaske kunne tæmmes, dersom man kjendte Maade og Midler. Forsøget har været gjort; i vore Dage sidde saa Mange rundt om i Verden og arbeide paa at samle Bidrag til Belysning af Dyrenes Sjeleliv. Især paa Landet falder saadant af sig selv, naar man elsker Naturen. Jeg ved af egen Erfaring, hvor interessant det er*).

Som vi stod dernede og betragtede denne Scene, medens Lyset spillede paa den speilklare Vandflade, begyndte Klokkerne at lyde i den nære Kirke. I flere Trakter af Sverige er det nemlig endnu en traditionel Skik, formentlig nedarvet fra den katholske Tid, at der saalænge Sommeren varer ringes i Kirkerne om Morgenen Kl. 8 og om Aftenen Kl. 6.

Hvor denne Skik er smuk! Disse Toner ville saa gjerne føre vore Hjerter opad; naar den ældre Mand hørte denne Klokkeklang, tog han af sig Hatten, om han gik alene paa Veien

*) I mit Skrift „Naturen og Mennesket" har jeg behandlet dette Emne nærmere.20

eller stod i sit Arbeide; jeg saa det med mine egne Øine; han vidste nok, hvorfor han gjorde det. Derinde i Kirken havde han gjennem Tiden lært og hørt saameget, som havde hjulpet ham til paa stærke Yinger at bære saamangen Trængsel, til med Sagtmodighed at udjevne saa mangen en Strid, til at give Sjelens bevidste og ubevidste Længsler Luft og til med Flid at røgte sit Kald i stille Fred.

Saa klang der en anden Klokke igjen; den kaldte os til Frokosten. Saa kom Breve og Aviser, passende for en liden Hvile time, og saa bar det ud over de vide Sletter og ind i de fredede Lunde og Skove.

Medens Naturens Aandepust med sagte Susen drog gjennem Granerne, sad vi derinde paa en mosbegroet Stenhelle, der fordum havde dækket over nu længst hensmuldrede Ben af de gjæve Forfædre. Længere borte hævede sig Olaf Træ-telgjes Høi; da sang jeg med Tegner:

Ett minnets land, En stor stamtafla är det liöga Norden. Hvarthelst vi blicka står en hågkomst for oss. I hjeltars aska gro de Svenska skogar, Om äfventyr från fordom sjunger vågen,21

Och Nordens himmel skrifves full hvar qväll Med gyllne runor om de store døde.

Hvilken Fornøielse forresten at vandre langs disse modne, bølgende Agre, saa frodige, saa rene, saa vel behandlede!

Det var alt langt ude i August. Man var netop nu ifærd med at afmeie de store Vidder af Hvede og Rug osv. Negene bleve reiste i Klynger paa -Ageren; den blanke Sol og en Smule Vind tørrede dem snart; saa rulledes frem ved tilstrækkelig Hestemagt en Damp-Tærskemaskine, der leiedes for Dagen — og fra Morgen til Aften gik det i en Fei; 60 til 100 Tønder vare snart tærskede, og Halmen reistes ofte i Nærheden i større Stakke, byggede som Huse med Straatag og indadskraanende Vægge — sammenholdte ved Reb og Snoninger af Ilalm. Af saadanne Hø- og Halmstakke fandtes mange hist og her paa Jorderne; de kunde staa sig i aarvis, naar de vare

kunstfærdigt gjorte, navnlig vel tækkede. Saaledes sparede man paa de kostbare Udhuses Størrelse og Mængde — og saaledes havde man Noget at tage til i trange Foder aar.

Saa besøgte vi af og til de mange Torpare eller Husmænd og Andre, der vare knyttede til22

Gaardens Drift. Deres Huse vare rødmalte og vel vedligeholdte.

Der gjøres i den senere Tid meget i Sverige for at knytte Arbeidsklassen til Hjemmet og Fædre-jorden.

Børnene i Almueskolerne faa ganske tidligt sine Spareskillingsbøger; deri begynde de nu at indsætte hver besparet eller som Gave og Opmuntring modtaget Øre — circa { Skill, norsk. Børnene vare glade og stolte af disse Bøger, der vare af Størrelse som en Lommealmanak. De medtog dem gjerne i Skolerne og viste med Triumf sin opsparede Skat frem for den Besøgende. Naar Summen var bleven større, nogle Rigsdaler, blev den indsat i en Sparebankbog, men oftere i et Livrenteforsikringsselskab. Smaa-bøger til dette Øiemed blev fra Livsforsikrings-stiskabet i Stockholm paa Forlangende tilstillet f. Ex. Godseieren, der besørgede de opsparede Beløb paategnet for hvert Barn og for de Voksne, som hørte Eiendommen til. Han benyttede gjerne Anledningen til ved Nytaar og ellers at give Arbeiderne Beviser paa Velvilje for tro Tjeneste og indsatte da for sine Undergivne en lille Sum i en Sparebankbog, der som oftest blev benyttet til forøget Indskud i Livsforsikringsseskabet.Naar et Barn begynder tidligt med denne Indø ven i Besparelse, stiger Lysten dertil med den voksende Sum; Arbeidslysten vaagner ogsaa mere og mere med Alderen og befæstes ved Eksemplets Magt. Med Udsigt til i sin Tid, naar den gamle Mand kommer, at kunne nyde godt af sin Flid og Sparsomhed gjennem den Pension, som Livrenteforsikringsselskabet da ser sig istand til at kunne udbetale den trofaste Indskyder, faar Arbeideren større Ro i sit Sind, vokser fastere ind i sit Fødelands Jordbund og lader sig ikke, iallefald saa let, lokke af Tidens mange Fristelser. Disse Forsikringsselskaber ere forresten indrettede paa mange Maader efter Arbeiderens Tarv, saa han ogsaa kan faa sin Indsats ud, om han foretrækker dette eller vil benytte den paa anden Maade.

Jeg nævnte Almueskolerne; ogsaa disse besøgte jeg der i Egnen og fandt en mærkelig Orden, Nethed og Disciplin. Fremfor alt var det interessant at høre, hvorledes disse Børn kunde synge saa vakkert og rent og med en saa udpræget Sans for Takt og Rhytmus. Det ligger i Nationen og i Sprogets rene Vokallyd; derfor er Sverige et Sangens Land, og naar man i de højere Klasser hører synge nogen af de24

mange deilige Nationalmelodier, sker dette med en Forkjærlighed og en Dygtighed, der virker forædlende paa hele Nationen. Jeg har selv engang ved et svensk Badested staaet saa mangen en Stund udenfor et aabent Vindu, fra hvilket en blod, klangfuld Kvindestemme i den stille Sommeraften gav til Pris nogle af disse saa skjønne og erotiske Folkemelodier — og jeg maa sige, at jeg intetsteds har hørt en behageligere Sang.

Det er overhovedet en stor Sag, at et Lands Kvinder har andet end udenlandsk Musik paa sine Læber; Barnet glemmer aldrig de Sange, som det har lært paa Moderens Skjød, og kan man synge Fædrelands kjærligheden ind i Menneskets Hjerte, da gives der ingen deiligere Vei.

En Dag gjorde vi en Tur gjennem Werm-lands skovrige og frugtbare Egne til Kihla Kirke. Den laa saa fredeligt og smukt ved en liden Indsø. Fra den store Stenhelle paa Kirkegaarden, hvorunder Præsten Lignell hvilede med sine tvende Hustruer, havde man en af disse Udsigter, livor Intet skjæmmer Scenen ud.

I disse Trakter om Seffle Kanal bor flere Nordmænd, som der have kjøbt sig Landeien-domme.25

Vi besøgte en af disse nærliggende Gaarde. Der var Liv ug Rørelse midt i denne Høstens travle Tid. Forresten var Gaardens Eier Agent for „Mælarprovindsens Meieribolag" i Stockholm. Han modtog Fløde fra de omliggende Herresæder og producerede Smør for Bolaget.

Trafiken leve! Den var betydelig.

Havde man f. Eks. her eller der fedet nogle af disse Okser, der i Størrelse ikke gav de antediluvianske Dyr noget efter, kom der straks en trivelig Slagter, f. Eks. fra Kristiania, mageligt rullende i sin Kariol, annammede dem og førte dem med Dampskib op gjennem Byelvens Vas-drag til Arvika og videre med Jernbanen. Det nytter ikke!

Jernbaner og Telegrafer gjøre efterhaanden Menneskene til een Familie paa hele Jordens Rund, tiltrods for de stridende Nationaliteter.

Det er Søndag; Solen skinner klart, og Kirkeklokken toner og lokker. Saa drage vi til Kirken, der ligger paa den anden Side af Seffle Kanal, hvor der er udført et af de mange Kom-munikationsarbeider, som giver Sverige baade Fordel og Ære.

Uagtet Kirken var under Reparation, saa at Præsten maatte lade sig nøie med at staa paa26

en liden Forhøining bag en improviseret Talerstol, og uagtet Kirken intet andet havde at opvise end de hvide Murvægge og et lidet Orgel,, var Gudstjenesten lige opbyggelig at overvære for det. Salmesangen var ren og smuk til paa Landet at være, og den gamle Hædersgubbe paa 70 Aar holdt en Prædiken saa ungdommelig varm og saa inderlig, at man rigtig kunde mærke, hvor megen Sandhed der ligger i det vakre Digt af A. Lindeblad — „Ungdoms-kall an", hvoraf jeg her vil nedskrive de for Leiligheden mest passende Vers.

Den österländska dikten vet en kalla, hvars silfverböljor mellom blommor valla, ocli evig ungdom drickes ur dess våg; en paradisisk luft deröfver strömmar, och kärlekens och sangens ljufva drömmar fritt spela der uti den glades håg.

Jag känner ock en evig ungdomskälla: från himlens ocean dess vågor qvälla, och solen går ej öfver henne ner. Ej tidens dimmor hendes spegel hölja. Lycksalig den, som dricker ur dess bölja; en evig yngling varder han alltmer.27

Och salighetens himlaluft han andas, och englars morgon for hans öga randas, hvarthelst han blickar i den skumma tid. Ej någon storm hans vasens blomma bryter: sin krans af saronsliljor lugnt han knyter, och i lians hjerta sjunger himmelsk frid.

Den källans namn er C h r i s t e n d o m. Hur mangen till själens ljusa urhem redan gangen drack oförvansklig skönhet derutur! De fromma fader, som vi nu besjunga, med graa hjessor voro likväl unga, ty christendomen gaf dem Guds Natur.

Ack hvilken klagan, som du nu förspörjer! Sjelf dikten ett förloradt Eden sörjer, och vinter snögar uti menskobröst. De gamles friska sinnen se vi sällan, ty öfvergifven står den helga källan, och blott ur verldens brunnar drickes trost.

Må hjessan hvitna, må uppå min panna bekymrens eller ålderns fåror stanna, och hyddan luta, nnder ve och väl; ju närmre qvälln, dess mer min ande svalkas; ju närmare jag ungdomskällan nalkas, dess mer föryngrad känner sig min sjal.28

I den svenske Gudstjeneste kar man nogle Skikke, der især i vore Dage, da Synden og Troen saa behændigt bortescamoteres af Tankens fiffige Taskenspillere blandt moderne Filosofer, Æsthetikere, Naturforskere og Socialister, synes at maatte være paa sin rette Plads. Naar Præsten har forrettet foran Alteret, vender han sig mod Menigheden, falder paa Knæ og oplæser Syndsbekendelsen med Bon om Naade — naturligvis i den Hensigt, at Menighedens Hjerter deltage i Bekjendelsen og Bonnen. Ligesaa hører det med til det svenske Ritual, at Troesbekjendel-sen finder sin Plads i og oplæses under Gudstjenesten. Disse priselige Skikke medtages visselig af Mange fra Kirkens Skjød og fortsættes gjennem Vanens Magt i Hjemmet. Endvidere gjør det et godt Indtryk, at det første Fadervor fra Prædikestolen ikke bedes høit, men i Hjertets Løndom af Præsten under Menighedens Tilslutning. Til Afveksling- har Tausheden netop under saadanne Vilkaar en forunderlig Magt, en gribende sympathetisk Virkning.

Det lakker nu snart til Enden med vort Besøg paa den smukke Herregaard.

En Aftenstund ro vi endnu engang ud af Byelven og ud paa en liden Bugt af Venern,29

hvis uoverskuelige Vandflade skjultes for vort Syn ved en 0; et stort tremastet Skib ligger imidlertid tilankers paa den indre Side af Øen, imod os, og vidner ogsaa i denne Retning om Egnens Liv.

Denne Aften behagede det Venern at være fredelig og stille; men ellers kan dette Indhav opvarte med ganske andre Scener, og da Ve over dem, der betro sig til disse let bevægelige Fersk-vandsbølgers Troløshed.

Afskedsdagen kom. En deilig Solskins-morgen førtes vi af tre vælige Heste over et Næs hen til Mässvik, for derfra med Dampskib at drage over en Arm af Venern til Karlstad; — men længe vil jeg huske hvor godt det var at hvile ud efter anstrængt Arbeide under W erm-lands lovrige Træer i Gjæstfrihedens Skjød.I Hovedstaden.

K a r 1 s t a d ligger smukt ved Venerns Bred og Klarelvens Udlob. Forresten ser Byen folketom ud formedelst de store Torve og brede Gader. Veien derfra til Stockholm byder lidet af særlig Interesse. Et og andet storartet Herresæde tiltrækker sig ogsaa her Opmærksomheden; de ligge gjerne ved en lille blank og fredelig Indsø.

Soder telje ser meget indbydende ud som Badested; og saa varer det ikke længe, førend man er i Stockholm.

Sveriges Hovedstad vil nu, da Jernbanen til Malmø gjør Reisen baade hurtig og bekvem, blive et Samlingssted for Europas og Amerikas Turister, og det med Grund.

Allerede forrige Høst, under mit Ophold i Staden, var der trangt om Bolig. Nu vil der imidlertid vist snart raades Bod paa denne Man-31

gel, da' der blandt andet paa Blasieholmen opføres et overmaade stort Hotel, der vil rumme Mange. Forresten har man Rydbergs Hotel, Kung Karl, Kung Karls Annex osv.

Da Stockholms Omegn er saa vakker, bør Turisten ikke komme for sent. De sidste Dage af August er en passende. Tid; da staar endnu det Meste i sin Skjønhed og Fylde.

En blank Solveirsdag reises med Dampskib til det gamle Sigtuna og Upsala*). Underveis beser man Sko-Kloster og derpaa den gamle Universitetsstad med dens ærværdige Minder og Gudernes Høie, og tager saa med Jernbanen tilbage eller omvendt.

Næste Gang tager man udover Malaren til det deilige Gripsholm Slot, et andet Versailles, et mærkeligt Nationalgalleri, hvor man burde opholde sig i flere Dage, hvis man vilde have fuld Besked og nyde godt af Anledningen. Veien hen til Gripsholm er som Veien til Upsala be-. saaet med Minder fra Nordens ældste Tid, og

*) Man kjøber sig naturligvis straks en Veiviser for at se, hvorledes alt dette bekvemmest lader sig udføre. I saa Henseende vil jeg anbefale: Illustrerad vägvisare i Stockholm och dess Omgifningar m. m. Koster indbunden 2 Rigsdaler 75 Øre.32

Mülarens Strande ere overhovedet saa yndige og interessante, at man har en sand Glæde deraf.

Isaahenseende vil et Besøg paa Drottningholm med dets Kina-Slot ogsaa rigeligt lønne Umagen.

Saa have vi paa den anden Kant af Hovedstaden alle Farterne paa Saltsøen.

En smuk Dag sætter man, hvis Tiden strækker til, udover Skjærgaarden til Vaxholm Fæstning ; eller man tager en anden Vei til Baggens-stäket og hen til Gustafsbergs bekjendte Porcelænsfabrik.

Saa have vi Kong Karl den 15des Yndlings-opholdssted om Sommeren, Ulriksdal Slot. Der kunde man dengang bese den kostbare Porcelæn ssamling, som nu formentlig enten er solgt eller bortflyttet. Forresten er Slottets Indredning og hele Udstyr smagfuldt arrangeret. Orangeriet og Kirken bør heller ikke gaaes forbi.

Paa Tilbageturen bør man reise over Brunns-viken, og helst bør man paa disse Ture være Flere i Kompagni.

Endelig have vi Djurgården; men dette saa besøgte Forlystelsessted udgjør egentlig en saa integrerende Del af Stockholm, at vi nu med en-33

gang ligesaagodt hensætte os i Hovedstadens bevægede Liv.

Stockholm er en munter By med en glad Befolkning. Egentlige Promenader er der lidt trangt om. Drottninggatan, Gustav Adolfs Torv, Regjeringsgatan og Karl den 13des Torv eller Kungstrædgaarden ere mest besøgte. De flere Kaféer og Restaurationer, hvor der er Musik og selskabeligt Samkvem, drage stadigt en Mængde Mennesker af

begge Kjøn til sig. Blanchs Kafé ved Karl den 13des Torv og Berns Salon ikke langt derifra ved Berzelii Park ere især besøgte.

Over Nørrebro, der fører til Slottet, vandrer og kjører ogsaa en stor Skare. Ved Broens Fod, lige vecl Mälarens Strømgang ud i Saltsøen, har man det bekjendte S trøm par ter re, ligesaa en bekjendt Kafé med Musik og livlige Omgivelser. Ellers har man en smuk Promenade langs de storartede Kaier udover Blasieholmen og over Skeppsbroen til Skeppsliolmen og videre derfra over til Kastelholmen. Ingen bør undlade at spadsere denne Tur, der vil give Betragteren et rigt Udbytte. Fra Skeppsliolmen kan man desuden blive sat over til Djurgården, hvor de egent-

lige længere Udfarter begynde. Dog er det især Forlystelsesstedet Hasselbacken, som lokker Alverden derhen. Der sidder den glade Bellman endnu og spiller paa sin Mandolin og synger sine geniale, lystige Viser*). Der er smuk Musik og god Beværtning; der er Tivoli og Alhambra; der driver Polichinellen sine Streger, der vandrer man ud i de lange Alleer og taber sig i Parkens mange Bugtninger; der er det kongelige Lyststed Rosendal, der er Villaer, der er Sommerglæder, og saaledes som der forer mange Veie til Rom, er der mange Adgange til Djurgården. Især bidrage den Mængde smaa Dampbaade, som færdes derhen fra alle Kanter og som forresten overalt bringe Stockholms Befolkning over Vandene, til at udbrede Liv og Bevægelse.

Beliggenheden paa Øer og Holme giver Staden en stor Udstrækning; Slottet, Museet, de mange anselige Huse, offentlige Bygninger osv., der overalt træde frem for Beskuelsen fra Vandet, fra Kaierne, fra de offentlige Pladse med deres Statyer af Konger og større Mænd, bidrage

*) Paa Hasselbacken har man nylig afsløret en Bronce-staty, hvor Digteren sidder med sin Luth. Længere ude, under hans Eg, findes hans Byste.i Forbindelse med det forhen Anførte til at give Stockholm Udseende af en langt folkerigere Stad, end den er, og paatrykker den Præget af en Hovedstad par excellence.

Yil man se Skibe, Søfolk og al den Rørelse, som dermed staar i Forbindelse, gaar man langs Skeppsbroen.

Yil man se en af de smukkeste Udsigter, der i sit Slags kan sees, gaar man en vakker üag, naar Solen forgylder alting, op til Mose-backe paa Södermalm.

Vil man have sig en længere Tur opover Stadens bjergige Partier, da begiver man sig atter til Södermalm og stiger op ad Hornsgatan.

Deroppe paa de luftige Høider, hvor man altid synes at være Himlen nærmere, boede den bekjendte Videnskabsmand og Seer Svedenborg i Gaarden No. 43 b. Inde i Haven finder man endnu det lille Lysthus, hvor han skal have havt talrige Aandeaabenbarelser. Først kommer man ind i et lidet Forværelse, 25 til 30 Kvadratalen stort, oplyst af tvende smaa Vinduer. I dette Værelse saa det nufortiden meget materielt ud; en Hoben tomme Flasker stod paa et Bord og mindede stærkt om, at det Spirituelle kan søges paa mange Maader.36

Derfra kom man ind i et endnu meget mindre Bagrum, hvori der stod et Skab. Herfra førte en bråt Trappe eller Stige op til et bitte lidet Loft, hvor en Tagglugge var anbragt. Denne mærkelige Mands interessante Billede finder man paa Gripsholm Slot; Aanden lyser med en forunderlig Magt ud af disse tindrende Øine; alene et saadant Navn er nok til at illustrere et Land.

Medens Svedenborg hævede sit Blik opad og levede i Aandens Verden, var der en anden i sit Genre ligesaa mærkelig Personlighed, der i Hovedsagen vendte sine Blikke hen paa det Legemlige og hentede derfra sine prægtige Inspirationer.

Det var Bellman. Ogsaa hans Navn er knyttet til disse lyse Høider. Han blev født i Huset No. 26, ikke langt fra Maria Kirkegaard, hvor tvende af Sveriges berømte Digtere ligge begravne — Stagnelius og Nicander.

Paa Tilbageturen fra Hornsgatan gaar man over Karl Johans Torv, hvor man finder Heltekongens Rytterstaty af forgyldt Bronce, og hvor man kan more sig en Stund ved at betragte Sluseværket, som forener Mälarens høiere

liggende Vande med Saltsøens, og hvor der er37

en stadig Trafik af Fartøier, som skulle op og ned.

Saa gaar man videre hen til Riddarholms Kirken, der indeslutter saamange kongelige Personers Sarkofager, og forøvrigt saa mange af Sveriges bekjendte Mænds Aske.

Der hviler Feltherrer, beskinnede af Historiens stærkeste Lys, som Gustav Adolf, Karl den 12te, Karl Johan, for ikke at nævne en Tor-stenson, Baner, Karl den 10de og saamange Andre.

Der finder man ikke mindre end sex Tusinde Faner og Trofæer fra Sveriges krigerske Tider, og Ingen kan egentlig undres over, om Nationens Hjerte banker lidt stærkere ved Mindet om saamegen Tapperhed, Kraft og Ære.

Saa vandre vi forbi Riddarhuset tilbage til de kjendte Omgivelser paa Gustaf Adolfs Torv og tage os derpaa en passende Hvile.

Folk, der stadigt gaa meel Syvmilsstøvler, begynde deres Vandringer der, hvor vi Andre, der ere ældre og mere trætte, standse.

Saadanne Fritravere foragte Heste og Vogne og jage afsted til Byens Udkanter, som om det var et Smørrebrød. Derfra have de Anledningtil Promenader i stor Skala. Hagas Park, Kirkegaardene og livad ellers der maatte tiltale Enhvers Smag vinker og lokker.

Vi andre foretrække nu, da det desuden begynder at lakke ud paa Høsten, at bese det kongeligt udstyrede kongelige Slot, der blandt andet rummer intet mindre end det: Hvi ta hafvet; men oftere styre vi dog vor Kurs mod Blasie-liolmen, hvor Nationen har bygget sig sit skjønne Museum for ikke mindre end 550 Tusinde Spe-ciesdaler.

Ved Museets Fod træffe vi straks Molins Bæltespændere i Bronze. Dette Kunstværk giver os Smag paa mere, og ind træde vi i disse Haller, hvor Oldtiden og Nutiden række hinanden Haanden.

Ved vor Indtrædelse gjøre vi snart et storartet Bekjendtskab. I den marmorglinsende Vestibule møder Du Nordens Guder, Odin, Thor og Balder; disse Mesterværker i Marmor skyldes den svenske Billedhugger Fogelberg.

I Kjelderetagen findes den ægyptiske Samling ; der er Sarkofager, Mumier, 4000 Aar gamle, Apisokser og meget andet.

I første Etage gjennemvandre vi Myntkabinettet og det historiske Museums Stenaldre,39

Bronze- og Jernalderen, og fortsætter saa gjennem Tiderne. Der findes Karl den 12tes Vugge og Bellmans Mandolin, og forøvrigt Sager, der have tilhørt Sveriges berømte Mænd og Kvinder.

I anden Etage kan Du vedblive dine historiske Studier i Lifrustkammaren og i tredie Etages Klädkammare. Her findes Gustav Adolfs og Gustav den Sdies blodige Klæder og Karl den 12tes Dragt, her findes straalende Kroningsdragter og jeg ved ikke Alt; men det Hele giver Indtrykket af, at Sverige har havt en lysende Fortid og betydelige Kræfter i Forhold til dets Størrelse, og at det har forstaaet at værne om sine Minder.

Lifrust- og Klädkammerets Indhold skal nok senere flyttes til Slottet.

Saa komme vi til de egentlige Kunstskatte. Vi begynde i anden Etage med den mærkværdige Samling af Kobberstik. Saa have vi Porce-lænssamlingen og endelig Skulpturgalleriet, der skyldes Gustav den 3dies Reise i Italien og hans Indkjøb der sin Tilbliven. Senere er det forøget gjennem store Gaver, navnlig af Hendes Majestæt Enkedronning Josefine. cL^a, faULct* Galleriet indeslutter blandt andet en Sjel-denhed af høi Rang, nemlig den sovende Endy-40

roion, fundet i Ruinerne af Keiser Hadrians Villa ved Tivoli. Forresten findes der en Mængde mere eller mindre vel vedligeholdte Antiker, Sta-tyer, Byster osv., og hvad man ikke har i Marmor, findes i Gibsafstøbninger,

saavel fra de gamle klassiske Folk som fra Kristentiden.

Men Sverige kan desuden opvise skjønne Kunstværker i Marmor fra egne Kunstneres Haand. Navne som Sergell, Fogelberg, By-strøm, Qvarnstrøm og Molin ere videnom bekjendte.

Endelig have vi Nationalgalleriet tilbage. Af udenlandske Skoler er især den hollandske godt udstyret. — Forøvrigt vil Beskuelsen af de mange vakre Billeder af svenske Kunstnere skjenke Besøgeren megen Glæde. Flere af dem have isandhed forstaaet at dyppe sin Pensel i det høie Nordens saa forunderligt deilige Farver, og have besiddet den ellers temmelig sjeldne Gave at kunne i passende Grad forene det Naturtro med det Ideale.

Man standser saa gjerne foran ethvert af disse Malerier; de have alle sit særegne Interessante.

For dog at nævne nogle af disse Kunstnere, vil jeg her tage dem efter Alfabetet blandt41

de i min Reisebog optegnede Navne; altsaa f. Eks. en Anderson, Alb. Berg, E. Bergh, d'Unker, Ehrenstrahl, Fahlcrantz, Fagerlin, Holm, Høckert, Koskull, Kjørbo, Larson, Amalie Lindegren, Nordenberg, Nordgren, Palm, Rydberg, Stäck, Wahl-berg, Wahlbom, Winge, Wickenberg osv.

Vi tinde ogsaa et fyrsteligt Kunstnernavn paa dette Sted. Det er Kong Karl den 15des. Hans Landskaber ere bekjendte.

Dette Museum bliver man ikke let færdig med; man kan med stigende Interesse atter og-atter besøge det.

' Og vil man saa til Afvexling forsænke sig-i Naturens Vidundere, gaar man hen i Riksmuseet. Der begynder man med en Forbauselse; thi det Første man møder er den største Meteorsten paa Jorden. Saa stiger man ind i Mineralogiens Vidunderland.

Du tror maaske, at det blot er Himlen og Vandet, Blomsterne, Fuglene og Insekterne, der kunne præstere uforlignelige fine Farvenuancer t Men betragt engang hin Kobbermalm; den har Farver som Sommerfuglens Vinger! Kast dit Øie hen paa denne Atakamit fra Chili; den skinner i det grønne og det mørke Røde som den glimrende Kolibri. Her blander den blaa Azurit42

sig med den grønne Malakit. Hist finder man alle Farver fra den livide Krysolit til Lievriten med dens ravnsorte Krystalnaale. Ametystens violette Druser og Agatens Lag minde Dig om Stenens Vækst, og Ædelstenens straalende Facetter om Sjelens Slibning i Livets Skole; jo mere de slibes, des flere Facetter, des stærkere Lys!

Stige vi høiere op i Huset, komme vi ind i Dyreverdenen; men man bliver træt af at se formeget paa engang; lader os derfor heller tage med Omnibusen ned gjennem den lange Drott-ninggade til vort Hjem; thi nu er September kommen meel ordentlig Afvexling mellem Lys og Mørke, og i Aften ville vi hen paa Theatret.

I Stockholm er det saa godt med det, at man kan kjøbe sig sin Billet en eller to eller flere Dage iforveien, naar det er noget rigtig smukt eller sjeldent, man vil se og høre.

Operahuset er paa Gustav Adolfs Torv i Nærheden af alle Hoteller.

Tilskuerpladsen vil snart blive i knappeste Laget, jo flere Reisende der kommer og jo mere Lysten og Evnen vokser hos den store Flerhed af Byens Indvaanere til at se Operaen. Det var meget kvalmt og varmt derinde — ialle-43

fald paa Høstens Tid, og Korridorerne vare vel trange; men forresten var det Hele velstelt og tækkeligt.

Selve Præstationerne vare meget gode, som venteligt er i Sangens Land med det smukke Sprog og de rene Vokallyd. Den behagelige Maade, som det svenske Folk overhovedet har at være paa, fremtræder her, hvor Natur, Tradition og Kunst forenes, paa et høist tiltalende Sæt. Scenearrangementet er ogsaa meget tilfredsstillende, og ide th ele taget, vil jeg sige, at jeg faa Steder paa Europas Theatre har seet noget Bedre. I denne Sammenligning medtager jeg naturligvis ikke enkelte Stor-Theatres Udstyr og nogle glimrende Stjerner paa Sangens Himmel.

Orchestret, Chorene, Samspillet, Alt vidner om, at man gjør sig ordentlig Flid, og da Prisen ikke er overdreven

for en god Plads, gaar man gjerne derhen for at høre paa Musikens Herlighed.

Hvor Musiken dog synes at maatte være en Sjeleføde par excellence! Missionærerne fortælle os, at der, hvor Menneske-Ordet ikke har kunnet trænge ind og faa Bugt med de Vilde, har Tonernes Bølger løst det Bundne; den opirrede44

Slange, der netop vil kaste sig paa sin Modstander for at prøve sin Gifttand, falder sammen ved Fløitens Lyd og ligger og bugter sig velbehageligt under Fortryllelsen; med den maner Besværgeren Slangerne frem af de skjulte Smuthuller i Ægyptens Huse.

Hvilken lokkende, tvingende og opmuntrende Indflydelse ligger der ikke blot i Takten og-Rhytmen.

Enkelte Orthodoxe, som ikke kunne tænke sig ud over en Mozart og en Beethoven, en Gluck eller en Sebastian Bach, udtale hermed,, at Musiken har en Grændse. Heldigvis er den uendelig. Det gaar an for Geniet at skabe nye, eiendommelige Melodier, saa ofte Inspirationen kommer og Harmoniernes Farveblanding og Følgerække tager Skridtet med.

Jeg hørte i Stockholm den „flyvende Hollænder" af den i vore Dage saa meget omtvistede Wagner. Visselig kunde jeg ikke her følge med Enkeltes Begeistring, fordi jeg fandt saa faa Melodier, der anslog mit Hjerte; men jeg har f. Eks. hørt hans berømte Opera Lohen-grin, og der har jeg hørt Stemninger udtalte i Harmonier og i Melodier saa gribende, saa vidunderlige, at jeg endnu den Dag idag eftermange Aars Forløb synes at børe dem. Zu-kunftsmusiken er dog ikke ubetinget at foragte, om man ikke saa hurtig kan gjøre sig fortrolig med den. Det er dog slet ikke sagt, at vi med de nuhavende Skjønhedsidealer ere i Besiddelse af det Fuldkomne, det eneste Gyldige; det er tvertimod langt rimeligere, at vi ogsaa paa Musikens Gebet stadigt befinde os paa Udviklingens Vei.

Der gives visse Grundlove for Kunsten, og S kj ø n h e d e n er i og for sig selv — som en mere eller mindre fuldkommen Aabenbarede af Guds Tanke — kun een; men som Lyset i slebne Krystaller aabenbarer den sig forskjelligt i Tiden og i Personen. Dafne vil derfor være fri; at fæste Skjønhedsidealet til Stedet med Bolt og Spiger, gaar aldrig an. Saavel Maade som Midler og Smag horer sammen — og Alt arbeider sig frem. De nu saa forfulgte Oktav- og Kvinteparaleller vare engang gjennem lange Tider i Toneverdenens Annaler en brugbar Methode for den relativt fuldkomne Komposition. Man var dengang kommen saa vidt, at man følte Oktavens Betydning som For-stærkningsmiddel og Kvintens Værd for Harmonien. Dette var i Middelalderen før Kontra-46

punktets fyldigere Udviklingsperiode, og Øret fandt sig deri, vænnede sig dertil — ja fandt rimeligvis endog Smag deri.

Saaledes vil det ogsaa udentvivl gaa med den nu af Mange saameget spottede Fremtidsmusik. Liszt og Wagner kave beredt nye Baner. De have havt subjektive Stemninger, som behøvede nye Skjønhedsformer; saa skabte de som sande Genier tilsvarende Toneforbindelser; og bringe end deres ofte misbrugte Dissonantser formegen Bevægelse og Uro, og føre end deres Stræben efter at ville udtrykke Hjertets Sprog med blotte Akkorder ofte til Ligegyldighed overfor Ord og Melodi, saa ved jeg dog som sagt, at denne Musik, tiltrods for min Kjærlighed for den ældre klassiske, har rørt ved Strenge i mit Indre, der aldrig før have vibreret.

Saa ville vi engang gjøre et Besøg i det Kongl. dramatiske Theater.

Her møde vi en Samling af virkelig dygtige Skuespillere, som det var en sand Glæde at gjøre Bekjendtskab med. Naar derfor vi Fremmede under vort Ophold i Hovedstaden ikke saa sjeldent paa denne Scene stødte paa Stykker, der ingenlunde svarede til et saadant Publikum og saadanne Skuespillere, skreve vi det paa den47

Omstændigheds Regning, at den egentlige Sæson endnu ikke var begyndt. Uette klangfulde Sprog med dets rhetoriske Bredde lader Øret falde paa hvert et Ord med samme Opmærksomhed som Øiet paa Spærtryk. Det mindre Heldige kan derfor ikke saa let dølges her som i andre Sprog, hvor Talen gaar med Damp og Ordene flyde i hverandre.

Til Gjengjæld nyder man følgelig saameget mere paa den svenske Scene hver en Skjønhed og gribes af hver en

Sandhed, som findes i hvad der bydes — og ikke hver Gang var det Hverdagskost, — det være langtfra! Og den Tid vil nok komme, da Landets egne Forfattere ville komme til at øse i rigeligt Mon af egne Schakter; herpaa venter saadanne Skuespillere og et saadant Sprog; og Publikum har allerede enkeltvis gjort Bekjendtskab med, hvad der isaahenseende kan præsteres.

Forresten gjælder naturligvis her som overalt — ikke at stivne i egne Former og egne Tanker.

Længere ud paa Hosten begynder egentlig Koncerternes Tid. Da kan man faa høre ægte klassisk Musik. Saaledes overvar jeg en, hvor Musik af Fr. Schubert, Heller og Ernst48

samt af Beethoven blev smukt og stemningsfuldt udført af de tre Kunstnere Satter, Lindberg og Gehrmann. Vor gamle Bekjendt fra Kristiania, sad endnu som før og kjælede for sin Violoncel; en Moder med sin Førstefødte i Skjødet er ikke ømmere for sit Barn end denne Kunstner for sin Øiesten, og Samspillet gik med et Liv og en Varme, der mindede mig om George Sands bekjendte Ytring: „Instrumenternes Toner smeltede sammen lig frydefulde Sjele, der omarme hverandre, idet de stige op imod Himlene."

Endelig kan den Reisende gjøre et flygtigt Bekjendtskab med „det mindre Theater", der ligger udover Blasieholmen; — og saa sige vi det egentlige glade Stockholm Farvel, for at betragte nogle andre Sager, der staa i Forbindelse med vort Ophold i Sveriges Hovedstad.

Den 26de September tik jeg Anledning til at overvære den Høitid, som det Kongl. Land-brugs-Akademi holdt paa denne Dag Kl. 12 Middag. Der fremmødte flere af Regjeringens Medlemmer og andre Dignitærer, alle klædte i sort Livkjole med sine Ordener. Grev Mørner havde Præsidiet. Efterat forskjellige Beretningervar oplæst, holdt Professor Arrhenius et interessant Foredrag over Landbrugets videnskabelige Fremskridt og Udvikling under det sidste Aar; især talte han orn Dræneringens Nytte, om den dybere Pløining, den ikke for tykke Udsæd og om de kunstige Frugtbarhedselementer, især de fosforsure.

Det var opmuntrende at høre, hvorledes Sveriges Provindser vare gaaede frem i de 2 sidste Aar, der efter Sigende allerede fuldkommen havde læget de foregaaende Misvækstaar, og en større Forsigtighed var kommen igang baade med Hensyn til Levemaade og Kornsalg.

Hvad der nu imidlertid mest tiltalte mig ved den hele Høitid, var den Aandens, Interessens og Ærens Glan s, som netop ved en saadan Fest blev kastet over Folkets Moder-næ r i n g. Naar Agerbrugeren kommer ind fra Landet for at overvære en saadan Høitid, reiser han tilbage med Følelsen af at hans Arbeide og Fremskridt ikke alene kommer ham selv tilgode, men at det vurderes og anerkjendes af Videnskaben, Folkets Udkaarne og dets ypperste Mænd. Saadant giver en Svingkraft til Sjelen og Almenaand, der ikke kan vurderes høit nok.

En saadan Svingkraft, en saadan Alinen-

Smitli. Billeder o^ Minder. 4aand spores ogsaa i de forskjelligste Forhold i vort Broderland. Industrien vokser med Magt, Agerbruget giver allerede et betydeligt Overskud, Kommunikationsmidlerne ere i stærk Fremadgaaende, kort Sverige gjør i disse Tider Kjæmpe-skridt.

En anden Dag blev jeg fulgt af tvende fuldt indviede svenske Mænd omkring i Stockholms Almueskoler. Disse Skoler ere allerede viden bekjendte for deres Monsterværdighed. Hvad der straks falder i Øinene er den Orden og Disciplin, som raader. „Disciplinen er stræng," sagde den ivrige, ihærdige Skoleinspektor Meijerberg; „men naar den først er bleven tilvant, smager den bedre og bedre og ender med at blive behagelig." Og saaledes er det. — Grundvolden for Staternes Lykke og Borgernes Tilfredshed er og skal altid vorde: Ærefrygt for Guds Ord, Respekt for den lovlige Øvrighed og-Lydighed mod Forældrene. Nutidens stundom overdrevent frie Opdragelse, der rimeligvis kun altfor ofte lærer Barnet at agte sig selv høiest, er desaarsag netop skikket til at indpode i de unge Sjele den Gift, der gjor Livet til en langt større Trængsel, end det b e h ø-ver at være. Ærefrygt, Respekt og Lydighed51

bliver derved efterhaanden til Ord, der skurrer i Manges Øre, og til Følelser, der mishage Manges Hjerte; da vakle Staterne paa sine Grundvolde og Borgernes Lykke bliver kun en Chi-mære — saaledes som vi se det nu for

vore Øine allerede her og der i Verden.

Blandt Lærerpersonalet i disse svenske Skoler fandtes mange Kvinder, yngre og ældre. Det var interessant at høre paa disse Lærerinders greie, præcise og behagelige Foredrag; men endnu gunstigere var det Indtryk man fik ved at iagttage den Maade, hvorpaa de forstode at behandle Disciplene. De blev adlydte med Glæde, det var tydeligt at se; de bidroge visselig saa væsentlig til at indføre i Skolerne og derfra videre ud i Livet det tækkelige og høflige Væsen, som er udbredt selv over de Klasser i det svenske Samfund, hvor man mindst venter at finde saadant. Disse dygtige Kvinder vare altsaa her paa sin rette Plads og blive ogsaa godt betalte. Saavidt erindres fik de bedst lønnede indtil en 1200 Rigsdaler (300 Spd. norsk) om Aaret, og dermed udretter man allerede noget i Sverige. Men flere af disse Lærerinder have heller ikke äparet paa sin Opdragelse for Øiemedet; de have studeret og reist og arbeidet, saa det havde godSkik, og dette forlanges ogsaa i Broderlandet for at naa frem.

Man skulde tro, at naar hundrede Almue-glitter og over det kom ind i en Klasse fra Fritimen, saa skede det med overhaands stor Larm. Men de have lært at staa og gaa og springe, at lukke op og igjen en Dor, at hilse, og at finde frem i Ordeu og Rad til sine Pladse. Derfor gik det lunt og dog freidigt som en Leg. Der fandtes Børn endog i femaars Alder. For at indprænte disse Smaa de første Regler for, hvad der var nødvendigt ikke alene at vide, men ogsaa at gjøre, havde man gjort Smaaviser for dem. De sang med Liv og Sjel og raske Gebærder om Vask af Hænder, om Kjæmmen af Haar osv.; de Viderekomne sang om Solens, Maanens og Stjernernes Gang, om Nord og Syd og Øst og Vest. Deklamation var almindelig og Sangen var ren og vakker. De videst komne selv blandt Pigerne kunde lidt Kemi, kunde fortælle om de almindeligste Mineralier, havde Prøver foran sig i smaa Æsker og havde overhovedet et saa udmærket Udstyr af Karter og Instrumenter, at de ikke piabrede om Tingene som iblinde, men virkelig havde Begreb om, hvad de sagde. Seirmaatte de tegne Karter over Landets Len og Landskaber; de bedste fandtes paa Væggene.

Enhver Discipel havde i Regelen sin egen lille Pult, der endog i enkelte Klasser havde Jernfødder, som bleve skruede til Gulvet. Pulten benyttedes isaafald til en Slags Gymnastik, men den tyktes mig noget voldsom og maatte fare ilde med Klæderne.

Forresten kunde ogsaa i disse Skoler de smaa Børn med glædestraalende Øine fremvise sin lille Spareskillingsbog, hvis Indhold, naar det blev stort nok, indsattes i Sparebanken og derfra formentlig videre -— som forhen anført; thi Livrenteforsikringsselskabet var visselig ogsaa i Stockholm en meget søgt Anstalt.

Selv det fattigste Barn var pent og rent; denne Sans for Renlighed og et ordentligt Antræk er en stor Sag.

Fra disse storartede Instituter, hvor den opvoksende Slægt lærer saameget baade Sandt og Sundt og Godt, ville vi begive os til Siø id-sk olen*), en Anstalt, der har kostet sine

*) Hussløid eller Handasløiil svarer til de norske Ord Husflid, Haandgjerning. Ordet Sløid er dannet af et svensk Ord, der betyder „kyndig".54

100,000 Speciesdaler og er beregnet paa Haandtegning^ eller praktiske Fag, der i nogen Grad knytter sig op til Kunsten uden dog at stige saa hoit som til ren Kunst. Det egentlige Fabrikvæsen befatter den sig altsaa ikke med.

Denne Skole frekventeres af henved et Par Tusinde om Aaret, Mandfolk og Fruentimmer, Voksne og Yngre, Fattige og bedre Stillede. De Elever, der ere ansatte ved Haandværk eller Fabriker, betale 50 Øre (15 Skilling) om Maaneden, andre 2 Rigsdaler. De meget Fattige betale tildels intet. Tegning af alle Slags spillede naturligvis en stor Rolle. Forresten lærtes der ogsaa saadanne Ting som Skrivning, Regning-og Sprog, saa at egentlig Navnet Sløidskole maatte være noget uegentligt, hvorfor det ogsaa i andre Retninger nok imellem gav Anledning til falsk Udtydning, saa Forældre endog troede, at der f. Ex. skulde gives Veiledning i at strikke Strømper osv.*)

*) Undervisningsfagene ere af Sprog: Svensk, Tydsk, Engelsk, Fransk. Skrivekunst, Mathematik: Regnekunst, Geometri, Algebra, praktisk Geometri, geometrisk Konstruktionslære (Linear- og Projektionstegning, Perspektiv- og Skyggelære, beskrivende Geometri osv). Frihaandstegning. Mekanikens Grundelementer. Maskinlære, Bygningskunst, Bygnings- og Ornamentteg-55

Undervisningen foregaar gruppevis omtrent den ganske Dag fra Morgen til den sildige Aften, Hverdagen og en Del af Søndagen med. Derfor kunne Tjenestetyende og Andre, der ere bundne, ogsaa benytte Skolen, som paa denne Maade i stor Skala udbreder Smag og gavnlig Indsigtsfuldbed i Samfundets forskjellige Lag.

Det var en sand Fornøielse at vandre om i disse rummelige, smukke, godt ventilerede Sale, hvor Undervisningen foregik med stor Dygtighed og Arbeidet med saa megen Iver og Flid.

At Skolen staar under fuldt udrustede Mænds kyndige Administration, falder af sig selv i et Land, hvor Lærdommen ikke i den Grad har forspist sig paa Gudernes Føde, eller med Olympens Ørne have svævet saa liøit over Menneskeheden, at man fra dette Fugleperspektivets Stade kun har seet Folkets Hoveder og ikke dets Maver. Man har tvertom fuldtvel indseet, at Sult og Nøgenhed aldrig ere gode Bundsfor-vante, og mindst, hvor det gjælder om at befordre Almendannelsen*).

ning og Maling, Figur- og Landskabstegning, Figur-

og Landskal)sraaling, Ornament- og Figurmodellering.

Kunstens Tillempning paa Industrien, Bogførsel osv.

Bibliothek og Samlinger tilgjængelige.

*) Blandt lærde Humanister, der saaledes varmt interes-56

Nu havde vi vistnok kunnet vandre videre om i Staden og besøgt det teknologiske Institut, Videnskabsakademiet osv., vi kunde have talt om Observatoriet, om Bibliotheker og blandt dem om den nye Bygning i Humlegaarden for Rigsbibliotheket (for indenlandsk Literatur) og om Oprettelsen af den paatænkte Høiskole i Stockholm; men istedet vil jeg til Afveksling-heller fortælle lidt om Jødernes smukke nye Synagoge, om den katholske Kirke og de øvrige Herrens Templer i Staden.

Synagogen ligger ved en mindre Gade, tæt ved Karl clen lodes Torv; man opdager den let formedelst de hebraiske Ord, der staa over Indgangen. Det Indre er udstyret i en Slags maurisk-orientalsk Stil og minder om Alhambra med dets grønne, røde og gulbrune Farvespil, hvori her og der lidt Sort kommer med. Guldzirater kaste deres Glands over denne Farveblanding

sere sig for Arbeidet og dets Vilkaar, vil jeg f. Ex. nævne Rigsdagsmanden og Literaten Dr. Berg-stedt, Ugebladet Samtidens Udgiver. Som Ordfører i Sløidskolens Stjrelse har han der holdt Foredrag netop over denne Samfundets store og vigtige Opgave. Disse Foredrag- ere senere udkomne som et selvstændigt Folkeskrift og kaldes: Arbetet och dess vilkor. Bogen fortjener at blive kjendt ogsaa hos os: i Sverige er den udbredt blandt Folket og vurderet.57

og frembringe et violetfar vet, ligesom halvt gjennemsigtigt Skimmer. Herrerne sidde nedenunder med sine hvide Smaaschawl om Skuldrene; Damerne sidde paa Galeriet. Saa begynder Sangen. Den havde en ganske særegen Karakter, hvortil maaske det hebraiske Sprog meget bidrog; man blev ligesom med Et hensat nogle Tusinde Aar tilbage i Tiden, og Situationen mindede helt og holdent om, at dette interessante og mærkværdige Folk, der er spredt over hele Jorden, kun midlertidigt ligesom laaner Hus hos Folkene, for omsider — efter Profetien — at samles engang i det sande Zion. Sangen tiltalte mig i høi Grad, ligesom Præsternes Messen, afbrudt nu og da af Menighedens Kor. Orgelets Toner vare saa harmoniske og varme, som om de kom fra en levende Organisme.

Saa hentedes under Ceremonier Lovbogen, Thora, frem fra det Helligste, skjult af et Forhæng bagerst i Choret.

Saa læste Præsterne op, hvad der formentlig var bestemt for Dagen, og saa kom Prædikenen paa svensk.

Alt i Et hørte man hebraiske Sætninger af Bibelen indflettet i Talen, der var sydlandsk blomstrende og omhandlede Nødvendigheden af58

at forherlige Faderen histoppe ved sine Gjerninger og Vandel, sin Tale og i det] Hele taget ved Sjelens høiere Higen udover det Jordiske. Forresten havde Præsten den samme rimeligvis traditionelle Maner som de andre svenske Præster, jeg har seet, naar de prædike; ikke megen Gestikulation, men en hyppig, lille gemytlig Dreien

med Brystet til høire og venstre, en for vort Øre lidt monoton Accentuation, men derhos noget gjennemgodsligt og anslaaende i Stemmens Vibrationer.

En Dag bivaanede jeg en stoi\Fest i Synagogen. Præsterne vare da klædte i Hvidt med Sølvmors Hovedbedækning — saavidt jeg kunde se. Forhænget til det Helligste var ogsaa ved den Anledning hvidt; Ceremonierne med Thora vare flere og høitideligere; der messedes og læstes som sædvanligt paa Hebraisk; men saa blev dette afbrudt ved nogle uharmoniske Lyd; man gjorde nemlig paa gammel Vis af og til flere Stød paa nogle Blæse-Instrumenter af meget primitiv Natur, der klang saa usædvanligt, at Smaa-gutterne, som fulgte Fædrene, maatte gjemme sine skjelmske Ansigter og sine Smil bag Kirkestolenes Rygge.

En anden Dag besøgte jeg den katholske59

Kirke. Ogsaa der var en Høitid, men en Sorgens Høitid; thi det var i Anledning af Kong Karl den 15des Død. Operaens Personale sang fra Orgelet en af disse deilige katholske Messer, der have sine herlige Forbilleder i Allegris og Palestrinas Kirkemusik. Forresten havde denne lille, vakre Kirke gjemt'sig i en afsides liggende Gade; den havde fortjent en hyggeligere Plads.

Stockholms øvrige Kirker hæve sig ellers med sine Kupler og enkelte Spir prydeligt op over Stadens Huse; men ere de ogsaa besøgte, vil man maaske spørge - er der i denne glade By Nogen, som tænker paa Søndagen og overhovedet paa Sjelens dybere Trang?

Jeg kom førstegang hen i den saakaldte Beskovs Kirke paa Blasieholmen.

Kirken var propfuld fra øverst til nederst, saa jeg maatte sidde paa en Stoleryg.

Men maaske strøede denne Præst Sukker paa sine Ord for at gjøre dem smagelige?

Alt Andet end det; man fik en fuldstændig ren Smag paa Tungen.

Senere besøgte jeg flere af de andre Kirker. Jeg hørte mange gode Taler og saa mange Kirke-gjængere baade hist og her, saa jeg snart fandt ud, hvad jeg forresten ogsaa vidste af gammel00

Erfaring, at man saa godt kan være glad, fordi man i Hjertets Dyb liar Tanken og Arbeidet henvendt paa det rette Borgerskab.

Forresten vil jeg sige som saa:

„Enhver staa eller falde for sin egen Herre'-; at granske Hjerter og Nyrer er en vanskelig Sag; iallefald ved jeg kun at fortælle, hvad jeg har seet med mine egne Øine, og derfor ville vi forlade dette Thema for tilsidst at kaste et Blik paa Broderlandet i sin Almindelighed.

Nicht an wenig stolze Nåmen ist die Liederkunst gebannt; ausgestreuet ist ihr Samen iiber alles deutsche Land.

Ludwig Uhland.

Alt forhen har jeg sagt, at Sverige er Sangens Land; det er ikke alene Melodiernes, men ogsaa Digtningens. Paa mit Bord ligger en ældre Anthologi af svenske Digtere, og disse trende smaa Bind indeslutte ikke mindre end circa 80 Digtere; tage vi de nyere med, kan man sikkert regne 100, — og de Allerfleste af disse ere bekjendte Mænd og Kvinder, om end Nogle maaske ikke have rækket langt udenfor61

Fædrelandet*). Man kan derfor med Føie anvende U hl and s ovenfor citerede smukke Ord paa det gamle Svea Eige.

Er dette vel saa underligt? Er det ikke mere underligt, at der er saa faa Digtere paa Jorden! Er ikke Menneskesjælen en Verden fuld af Undere, hvor tusinde Minder ere bevarede, hvor tusinde Fantasier gjennemkrydse Nuet, og

*) Lader os engang kaste e†. Øic paa disse Navne: Adlersparre, Afzelius, Alniqvist, Aspelin, Atterbom, Bellmann, Bergklint, Bergman, Beskov, Braun, Fredrika Bremer, Bøttiger, Børjeson, Carlén, Choraeus, Cron-hamn, .Cygneus, Dahlgren, Dalin, Dorothea Dunckel, , Ekbohrn, Elgstrøm, Euphrosyne (Fru Julia Nyberg),

Franzén, Fryxell, Grafstrøm, Gravander, Granberg, Gyllenborg, Hammarskøld, Hedborn, Ingelgren, Kell-gren, Kjellman Gøranson, Kjellander, Friberreinna Knorring, Kullberg, Fru Lenngren, Leopold, A. Lindeblad, A. F. Lindblad, J. M. Lindblad, Lidner, Ling, Lilja, Lohmann, Lovén, Malmstrøm, Mellin, Nicander, Charlotte Nordenflycht, Nybom, Orvad Odd (Sturtzen-becker), Ridderstad, Ruda, Sillén, Stjernhjelm, Sondén, Stagnelius, Strandberg (Talis Qvalis), Sternliammar, Satherberg, Tegner, Thorild, Tollin, Unge, Vitalis, Wadman, Wallin, Yalerius, Ulrika Widstrøm, Wilhelmine (Stählberger), Zeipel, Lotta Øberg, foruden de Nyere, blandt hvilke endog kan nævnes berømmelige Navne af fyrstelig Slægt, nemlig Kong Karl den 15de; men endnu mere Hans Majestæt Kong Oscar den 2den.62

hvor Haabet og Frygten ideligt speide ud over Fremtidens ukjendte Vidder! Hvor meget Forskjelligt har ikke Enhver tænkt og følt, hvilke Ejendommeligheder for hver Enkelt, livormange Noveller og Digte ere ikke uskrevne, men oplevede!

Er der da virkelig saa faa, som have faaet Syn for det Sande og Gode og Skjonne, Begeistringens Varme, Harmoniens Sans og Fantasiens Skaberevne ?

Jeg tror det ikke; men forholdsvis Faa blive sig det fuldt bevidst, Færre vove sig til, og Mange blandt disse savne baade Tid, Kræfter og Anledning til at udvikle Gnisten til en Flamme.

Kaste vi vort Øie ud over Naturen, finde vi ingen saadan Karrighed. Vi finde der ikke blot Wellingtonia gigantea og Maranon; vi finde ogsaa den bramfrie, men yndige Linnæa, staaende i Lyngen, Konvolvlen i Skyggernes Læ og den klare, lille Kilde inde i de friske Skove. Saafremt Du derfor vil til Klarhed naa, da maa Du ei ved Floden stille staa, men trænge ind, hvor Elv i Skoven flyder, hvor Bækken frem blandt Mos og Lyng sig

skyder.63

Ei Træet kun, det mægtige, har Krav; nei — mindste Blomst og Stenens brune

Lav,

hver liden Urt, Du paa din Vandring fandt; det Samlede gjør først et Billed sandt!

Og saaledes ogsaa i Aandernes Verden; det er en kjærlig Tanke, og den er sand. Enhver ved jo selv, at der vil Indivdualitet, Form, Farve og Duft til som i Naturen, hvor der ingen Daa r skab raader og ingen barnagtig Forfængelighed.

Gjennemlæser man de forskjellige Folkeslags Digtning, vil man erkjende, at det er vanskeligt at finde noget skjønnere end Tegnérs „Frithiofs Saga", hans „Svea", hans „Magisterpromotionen i Lund", og saameget Andet fra denne Mesters Haand.

Vil man gjøre Bekjendtskab med den ægte Patriotisme, saa søge man den hos G-eijer.

Wallin er Davidsharpen i Norden.

Franz én s Digtning er gjennemsigtig og barneglad som „de Smaa", hvorom han saa gjerne synger.

Atter bom dypper sin Pen i Blomsternes Farver og tryller dem frem for vort Syn.64

Sta gnei i us forklarer os „Suckarnes my-stér" og „Kreaturens suckan", og Nik an der taler deilige og stolte Ord „till min moder jorden".

L e o p o 1 d synger i alle Tonearter, baade i Dur og Moll, og Lidne r udaander sin Smerte i „Grefvinnan Spartaras dod".

Fru L e n n g r e n drager paa Smilet og skjemter og ler.

K e 11 g r e n begeistrer os for Kvindens Skjønhed i „den nya skapelsen" og svinger Satirens Svøbe i „Dumboms lefverne".

Men saa kommer B e 11 m a n, „ocli sangen svärmer kring hans vigda mund"!

Hvor gjerne stiger jeg ikke i Baaden og følger med paa „Fiskafänget"; hvilken Friskhed og hvilket Liv!

„Opp Amaryllis! Vakna, min lilla!"

Men endnu oftere lytter jeg til hans „Afton-qväde":

„Träd fram, du nattens Gud, att solens lågor

dämpa!"

Hvor maler lian ikke Situationen saa lyslevende !65

Alt tidligt fik jeg den svenske Digtning kja^r. Jeg fandt saameget i den, der samstemmede med det liøie Nordens særegne Karakter, at Intet mindede mig mere om, i hvilken Grad vi vare Brødrefolk igrunden, om end den gustavianske Tid satte et eget fransk Stempel baade paa Sprog og Frembringelser; men dette var jo kun en Periode, en Gjennemgang. Geijer, Afzelius, Ling og Tegner førte atter tilbage i det Nationale, og Bellmann havde sin Verden for sig selv.

Det er helt underligt, at den svenske Poesi har fundet saa liden Indgang hos os; men det er jo saa — Kjølen var længe vanskelig at komme over, og Sprogets Forskjellighed har ogsaa lagt Hindringer ivejen. Frithiofs Saga har imidlertid alt længst erobret Hjerterne, om den end først maatte iklæde sig en norsk Dragt; svenske Romaner, navnlig Fredrika Bremers og Fru Carléns og senest August Blanches Skrifter ere vel kjendte; men nu ser jeg, iallefald i Kristiania Athenæum, den ene svenske Digters samlede Arbeider efter den anden, og snart ville de spredes rundt omkring til sand Fornøielse for Mange, derom er jeg fast overbevist.

Vil Nogen have det specifikt religiøse Alvor,

kan han finde det hos Wallin; vil Nogen derimod have hartad toilesløst Skjemt, hvori der dog somoftest er megen Sandhed og Blodhed, lian soge det hos v. Braun. Hos Malmstrøm vil man finde mangt et kjernefuldt Digt, som „Od-mjuker er", „Hvi suckar det så tungt uti skogen" o. fl.; Ridderstad afslører for Dig Naturens Aand i „Kyrkan" og „Bonens makt"; Sä fli erbe r g besynger Naturens Skjønhed paa sin egen gemytlige Maade — og saaledes kunde jeg vedblive; jeg kunde tale om en Grafstrøm, Vi tali s, Orv ar Odd og flere; men det vilde føre for langt, og derfor vil jeg afbryde.

Om meget kort Tid vil Sproget ikke mere være iveien heller; vi færdes jo nu dagligt over Rigsgrændsen, vi hører det i Forretningsverdenen, vi hører det endog fra vore Theatre om Sommeren, og Ingen skal kunne sige andet, end at det klinger hjemligt og smukt, naar man først bliver lidt vant dertil; hørte vi ikke som Born noget Lignende i vore Dale, og høre vi det ikke endnu den Dag idag ? Vor egen Sprogvækst nærmer sig alt mere og mere' dets Kraft; maatte vi ogsaa faa noget med af dets fyldige Velklang!67

Ikke blot paa „Vitterbetens"*), men ogsaa paa Historiens og Videnskabens Felt har Sverige meget at byde. Især har som bekjendt Naturvidenskaben fundet udmærkede Dyrkere; en Linné, en Berzelius og ti. ere jo verdensberømte.

Denne Sans for Naturstudiet har visselig havt sin Indflydelse i mange praktiske Retninger.

Det er neppe udelukkende Ny tten, der har bragt saa mange af Landets fornemste og mest dannede Mænd til at slaa ind paa Agerbruget; Landlivets Behag og høiere Interesser spille udentvivl ogsaa en berettiget Rolle; Linné og Berzelius have vist ikke saa sjeldent Fingeren med i Spillet.

Denne Prædilektion tør visselig have havt sin Indflydelse paa Industriens raske Udvikling. Praktisk Sans og et godt Haandlag har ogsaa bidraget sit. Tekniske Anstalter har derfor alt længe været kjendte og benyttede i Sverige, som nu formentlig ikke mere drømmer om krigerske Bedrifter, men

*) Ordet „Vitterhet" indeslutter ikke blot Poesi og Skønliteratur, men ogsaa historisk og politisk Veltalenhed og overhovedet Lærdom, som ikke er af det tungeste Slags.med desto større Kraft har optaget Kappestriden paa

Verdensmarkedet. Landet har oftere gjennem Tiderne behøvet lang Hvile efter de stærke Forblødninger; andre Grunde kan ogsaa have været tilstede; derfor har dets Vækst været epokevis og ikke jevn; men i Fremskridtets Tid har det ogsaa taget ordentlige Skridt — ligesom nutildags.

Naar man reiser gjennem de egentlige Agerbrugsdistrikter, og derhos betragter Industrien, vil man derfor glad synge med Lindeblad om Jonas Alstrømer:

„Krigets vilda herrskarstorm ger ei ande, ger ei form åt den stilla näringsfliten. Norden låg i tvedragt sliten, oeh en inhemsk handaslöid var på Sveriges jord ej röid.

Andtligt hänsof grannars kif, freden kom med sin oliv. Då steg fram en man med snille, det var Sveriges väl han ville, och han skapade med nit slöjd och rikedom och Hit.69

Der hans barndomsvagga stod, vaknar okändt arbetsmod: verkstad invid verkstad slamrar, och på staden dansa hamrar, formande sitt jern i brand for en qvinnas fina hand.

Hvilken syn, så glad och ny: Genom väfvens glesa sky hundra spolar väg sig leta, och på ängen hjordar beta, bjudande sin skära ull, född vid östersolens gull.

Välstånd stiger ur sin graf, Tiggarn kastar bort sin staf, konungen och folket glades, fastän afund mångenstädes, helst i främlingarnes land, biossar op i neslig brand."

En af Jonas Alstrømers Leveregler lød saaledes:

Fatter Du ett rent beslut, för det fullt och moget ut: Kärran går väl, fast hon knarrar. Den, som för et hinder daj'rar,skördar icke hvad han sår: trägen vinner, hur det går.

Man skulde tro, at man for Alvor har taget sig denne Leveregel til Indtægt. Derfor nodes Bjergene alt mere og mere til at afgive sit Indhold af Metaller og Jorden sin Grøde.

Svenske vævede Sager ere alt længe kjendte her i Landet, og Metalarbeider begynde at gaa Udlandets en boi Gang. Porcellænsfabrikationen er vidt fremskreden; endog Silkevæveriet har været drevet til et saadant Standpunkt, at man paa Stockholms Slot har Anledning til at overraskes ved de smukke Prøver, man der kan faa se. Det vidt fremskredne Møbelarbeide og saamange andre smukke Industriens Frembringelser har man Anledning til at gjøre sig bekjendt med i Hovedstadens Magaziner.

For nu at faa forskjelligt Slags Haandarbejde udført baade i By og paa Land, er man ifærd med at indføre den fornødne Undervisning isaa-henseende blandt Børnene, saa Almueskolerne blive baade for Aanden og Haanden.

Hvad der dog efterhaanden vil kunne udrettes paa disse Skoler, naar Alt kommer i System og Orden!

Annekteres der f. Ex. en liden Jordplet medPlanteskole, Blomster og- Havesager, vil Sansen for og lidt Begreb om denne forædlende og nyttige Bedrift kunne indpodes Barnet gratis. Gjennem en liden Insekt-, Fugle- og Plantesamling ville de som en Leg lære sig til at kjende saameget af den dem omgivende Natur, som de behøve for at glædes saa usigeligt derved og for at tinde Liv og Interesse i den ensomste Vraa. Alt Saadant er som Fritidsfornøielse for Barnet; det forfriskes kun, — og alt dette er man paa god Vei til at faa istand*).

Heller ikke de i de senere Tider i Danmark og her i Landet saa moderne Bonde høiskole r ere ubekjendte i Sverige; men det lader til, at man der tager det paa en noget anden Maade.

Da det turde interessere norske Læsere at høre noget nærmere herom, skal jeg, for i den Anledning at kunne anstille nogle Betragtninger, i Korthed fortælle om Onnestads Folkehøiskole, hvis 4de Aarsberetning for 1872 jeg har liggende paa mit Bord.

Bestyrelsen taler om Høiskolens Maal og Virksomhed følgende Ord:

*) For at vinde Tid og for blandt Andet at gjøre Religionsundervisningen lettere, klarere og behageligere, er72

i

„Hensigten med denne Skole er at meddele unge Mænd i Alderen mellem 18 og 30 Aar den høiere medborgerlige Dannelse, hvilken nutildags ansees nødvendig for hvert Medlem af Nordens frie Folk. Om yngre og ældre Personer kunne optages, bestemmes af Bestyrelsen.

For at opnaa det tilsigtede Maal bør denne Skoles Virksomhed først og fremst gaa ud paa at vække og udvikle det i Ynglingen slumrende høiere Liv, hans Eftertanke, Fædrelands-kjærlighed og Menneskekærligheden ialmindelig-hed; dernæst paa at skjærpe Dømmekraften, udvide Lærlingens aandige Blik, vække Lysten til Arbeide i det valgte Kald, til Orden og Anstændighed, samt til Oplysning om og Øvelse i Alt, hvad der specielt angaar vor Virksomhed som svenske Medborgere, som Medlemmer af en Kommune, som Husfædre, Børn eller Tjenere, som forstandige Husholdere, Jordbrugere o. s. v. Da dette Maal ikke isandhed kan opnaaes uden gjennem Tro og Gudsfrygt, bør Guds Ord belyse alle Lære-Emner og opvarme de Lynges Hjerter saa ofte Anledning gives — hvor-

man i denne Tid i Broderlandet beskjæftiget med at omarbeide den gamle Lærebog.imod ingen særskilte Religionstimer ere bestemte.

Undervisningen meddeles af Læreren helst mundtligt, enten i frie Foredrag eller som Svar paa Lærlingernes Spørgsmaal. Dog henvises Lærlingen til tjenlige Lærebøger, der benyttes i Fritimerne. Dernæst bør Skolen søge at opvække Lysten hos Lærlingerne til Læsning og Selvudvikling ved at give dem gode Bøger ihænde — om muligt fra et tilhørende Skolebibliothek. Lærlinge med daarlig Fatteevne kunne overvære det samme Kursus i næste Termin, om de ønske det. Intet Foredrag bør vare over en Time, og Sang bør ofte veksle med Foredragene.

De Fag, der foredrages paa Høiskolen, deles paa Grund af deres indre store Ulighed i tvende Afdelinger, der forlange hver sine særskilt udviklede Lærere.

1ste Afdeling: Religion, varmt tillempet paa Samvittighed og Vilje, og derfor altsaa paa Livet, — dog uden særskilte i Lektieschemaet optagne Timer. Modersmaalet, baade i Tale og Skrift, samt Oplæsning af Nordens ypperste Forfattere, udført saaledes, at Lærlingen faar Indtrykket af den Aand, som bor og lever deri, for at dette altid kan blive ham en Kilde til74

Glæde og Oplysning for hele Livet. For overhovedet at indøve Modersmaalet benyttes alt-somtiest Taleøvelser, Deklamation og Disputation.

Historie og Geografi, isærdeleshed Nordens; saaledes en levende Skildring af vort Lands Natur og vort Folks Skjebne, i nær Forbindelse med en Fremstilling af de trende nordiske Rigers Statsforfatning, samt deres kommunale Love og Indretninger; Alt med særskilt Hensyn til Ynglingens Fremgang i den nødvendige Kjærlighed til vort eget Folk og vort eget Land, hvilken Kjærlighed i vore Dage næsten synes at ville slukne.

Af Kirkehistorien og Verdenshistorien meddeles ikke alene det Nødvendigste folet almindeligt Overblik over den menneskelige Udviklings Gang og Fremskridt i aandelig og politisk Frihed, men visse Partier deraf behandles derhos fuldstændigere — som en Veiledning i historisk Læsning paa egen Haand, særskilt med Hensyn til de nulevende Folkeslags ulige Kulturtrin osv.

Komparativ S t a t i s t i k, d. e. en sammenlignende kort Fremstilling af Zitferbeløbene i de forskjellige Landes Statsindtægter og Statsud-75

gifter for Krigsmagten, for Embedsmænd, for Handel, Industri og andre Næringskilder osv.

2den Afdeling: Kundskab om Naturen og Land li vet, efter de bedste Lærebøger i Fysik, Kemi, Botanik, Zoologi, til Gavn for Husholdning, Agerbrug, Ladegaardsstel, Haandte-ringer og Næringsveie, dels gjennem frie Foredrag og Brug af Apparater og Samlinger af Naturgjenstande til Forevisning, dels gjennem Experimenter. I April bør Undervisning i Land-maaling, Nivellering og Karttegning meddeles.

Almindelig Sundhedslære i Forbindelse med nogen Veiledning i Kundskab om Menneskelegemets indre og ydre Bygning, sammenlignet med nogle andre Dyrs Legemer

Land hus hold ni ngsbogholderi.

Maskintegning og lidt F ri haan ds tegning.

Sang-, Legems- og Vaab enøvelser gives af dygtige Lærere.

Skolens Værger ere de Personer, som enten gjennem Garanti, Aktier, Gaver, Testamenter eller subskriberede Midler af større eller mindre Summer have bidraget til Oprettelsen af Skolen. Disse sammenkaldes mindst engang om Aaret,84

ved Vinterterminens Slutning, altsaa inden næste Termin, for at raadslaa De stemme Alle med lige Stemmeret (pr. Capita), sammenkaldes gjennem Stedets Avis, udvælger sig en Direktion af 8 Medlemmer, hvoraf Halvdelen udgaar aarligt efter Lodtrækning. De tvende første Lærere have Sæde og Stemme i Bestyrelsen.

Bestyrelsen vælger aarlig af sin Midte en Ordfører, Sekretær og Kasserer. Bestyrelsen opstiller selv de nødvendige Ordensregler. Ordføreren indkalder Skoleværgerne til Raadslagning, saa ofte Pluraliteten forlanger det. Bestyrelsen inspicerer Skolen ved en eller flere af sine Medlemmer, saa ofte den ønsker, for at iagttage den Aand og Opførsel, som maatte raade; ligesaa er den ansvarlig for de løbende Indtægter og Udgifter, og Kassereren opgjør aarligaars inden 30te April Regnskabet, hvilket underkastes Gjennemsyn af aarligt valgte Revisorer.

Bestyrelsen bør søge snarest muligt gjennem Aktietegning at skaffe Skolen et passende Lokale, naar saadant ikke findes, og eget, fuldt tilstrækkeligt Inventarium; ligesaa Fripladse for fattige Ynglinger, og Anledning for Piger til LTn-dervisning efter samme Methode og i samme Hensigt som for andre Frielever.77

De tvende faste Lærere for begge Afdelinger bør være dygtige i sine respektive Fag; den Ene uddannet ved Universitetet eller med tilsvarende Indsigter, den Anden med gode Karakterer udgaaet fra det teknologiske Institut i Stockholm, den Chalmerske Sløidskole i Gøteborg eller med tilsvarende Indsigter. Skolens uindskrænkede Ledelse og indre Økonomi anbetroes til den af Lærerne, som kaldes Forstander*). Forstanderen bor derfor være en Mand, udrustet ikke alene med den mest levende Gudsfrygt, Fædrelandskærlighed og Dygtighed, men ogsaa med Evner til at kunne undervise Lærlingerne med Varme og Liv; han bør omfatte den arbeidende Klasse med Interesse, være fortrolig med dens Forhold og samtidig formaa at vække baade Kjærlighed og Respekt hos Disciplene.

Med Hensyn til Optagelsen i Skolen have Lenets Børn Fortrinnet og blandt dem Subskribenternes.

Lærlingerne skalte sig selv Bolig og bekoste sit Underhold i Skolens Nærhed, ligesom Bøger. Betalingen for hver er 10 Spd. for Vinterterminen.

*) Forstanderens Pligter og Rettigheder ere opførte i et særskilt Reglement.78

Disciplene maa opføre sig sædelig-t. Til Opretholdelse af Tugt udser Lærlingerne sig indbyrdes en Jury, der for Uorden idømmer Pengebøder, der tilfalde Skolekassen. Den Misfornøiede kan appellere til Forstanderen*).

Skolens Midler udgjøres af Subskriptions-beløb, Testamenter, frivillige Gaver samt Terminafgifter. Terminafgifterne oppebæres af Forstanderen, men de øvrige Midler af Direktionens Kasserer.

Elevantallet gik sidste Termin op til 43, hvoraf 7 havde frekventeret Skolen foregaaende Termin.

I den Hensigt at faa istand et eget Skolehus, banede sig sidstforledne Aar en som det synes lykkelig Ide en Vei, idet der indenfor Onnestads Menighed dannede sig en Arbeidsforening af Kvinder i den særskilte Hensigt at faa et Bygningsfond for Høiskolen istand. Auktionen over Sagerne omfattedes med Interesse og indbragte i Forbindelse med Tilskud fra

*) Forøvrigt findes der i Indberetningen anført det detaillerede omsigtsfulde og strenge Ordensreglement for Eleverne.varmhjertede Mænd en smuk liden Sum til en Begyndelse.

Jeg har med Forkjærlighed dvælet længe ved den ovenfor behandlede høivigtige Sag, fornemmelig for at vise,

med hvor stort et Alvor, hvormegen Nøiagtighed og Omhu man har søgt at faa istand en Folkehøiskole, der kunde svare til sin Hensigt — den i saavidt mulig kort Tid at udvikle Lærlingen til at vorde en forstandig, oplyst og brugbar Borger i Staten, og fornemmelig bibringe ham Kjærlighed til Gud, Fædrelandet, Oplysningens Sag og til sit Kald.

Vi tinde derfor Lærlingernes Tid paa Skolen optaget med Læreemner, der have sandt og varigt V æ r d baade for det Aandelige og det Legemlig e.

Vi finde ikke her, saaledes som hos os, at det mythologiske Felt spiller nogen Rolle — og det, som det synes mig, med god Grund. Jo mere man har Anledning til at forske i Menneskeslægtens Udviklingshistorie, jo dybere man kan trænge tilbunds i Sprogvidenskabens Schak-ter, desto mere opdager man, at den egentlige80

Mythologi henhører til et Stadium, da den klarere og enklere Sandheds Lys kun skinnede gjennem Skyer, om det end stundom var Skyer, ladede med Koser.

Forud for Mythologiens mange Guder gaar der nemlig gjennem Menneskeslægten — og det jo længere man gaar tilbage — et umiskjendeligt Præg af Monotheisme. Gudsbegrebet var i Begyndelsen enkelt; men efterhaanden glemte man i det Store og Hele taget baade Gudsbegrebet og de gamle Ords Betydning. Det gam-melindiske „djaus pitar", der ordlydende betyder „den himmelske Fader", gik saaledes f. Eks. over til Jupiter osv.*)

Jeg vil her i denne Anledning endnu engang overføre nogle smukke Ord af Max Muller**): „Saavidt vi kunne forfølge Historiens Kilder, finde vi Ur bes ta uddel ene og Rødderne til Religionen givne. En S ku en af det Guddommelige i det Timelige, en Følelse af menneskelig Svag-

*) Se den lærde Sprogforsker Max Müllers Skrifter herom og hans Oversættelse af Rigveda. Franskmanden Lang-lois har ogsaa oversat Rigveda. Se fremdeles: Gamla Sanningar, drag ur den äldste kulturhistorien af C. Fr. Bergstedt (Samtidens Udgiver).

**) I mit Skrift rBrændende Spørgsmaal" tindes de anførte i andre herhen hørende Forbindelser.81

hed og- A fli æ li g i g li e d, en Tro paa en g u d -dommelig Verdensregj ering, en Erkjendelse af det Gode og Onde, et Haab om et høiere og bedre Liv — dette er nogle af Religionens oprindelige Elementer. Om disse Elementer ere bedækkede og tilhyllede, komme de dog stedse igjen tilsyne, og havde de ikke hort til Menneskesjelens Bryllups-klædning paa Jorden, vilde vi aldrig have hørt om Religion; selv Engletunger vilde have klinget for Menneskets Øre som det tonende Erts eller en klingende Bjelde."

Disse Ord betyde meget af en Mand, der er stærkt rationalistisk anlagt.

Det var jo imidlertid rimeligt, at den stille Betragter og den dybere Tænker, fornemmelig hvis han var blandt dem, der følte sin Svaghed og sukkede efter et høiere Liv, kunde begribe og derfor ogsaa gribe mere af det Guddommelige i det Timelige, medens derimod den store Hob var mere tilbøielig til at lade det Ene flyde ind i det andet. Solen, hvorfra man lik Varme og Lys, blev derfor identificeret og forvekslet med det høieste Væsen. Tid efter Tid bleve flere Himmellegemer og flere Naturkræfter paa samme Maade identificerede, og med

Smith. Billeder og Minder. 6(le flere Begreber og Ord blev der flere Gudenavne. Saaledes fik man en Gud for Morgenrøden, Dagen, Aftenrøden, Natten; man fik Ild-aander og Naturaander i Vandet, Luften, Træerne osv., saa det tilsidst vrimlede af Navne. Digterne gave Helte Navne efter deslige mythiske Forbilleder, og den oprindelige Forestilling fordunkledes mere og mere.

Saaledes har Mythologien dannet sig; den er visselig i mange Maader en Folkedigtning, der afspeiler Tiderne, og derfor kan den have sin store kulturhistoriske Interesse og være et Skatkammer for Poeter; men at betragte den som et Folkeopfostringsmoment par excellence, det kan jeg ikke forstaa, at der er nogen Mening i.

Den bekjendte svenske Historieskriver Geijer har derfor heller ikke vovet at lægge saameget i Mythologien, som f. Ex. en Grundtvig gjorde, der gjennem sin varme Begeistring og sit Geni selv lagde saameget af sin egen Aands Indhold deri.

Geijer siger*): „I al Mythologi ligger en sunken Religion; i alt Hedenskab, som netop be-

*) Se Bergstedt: Gamla Sanningar.83

staar i at glemme Skaberen for det Skabte, frembryder dog et Lysglimt af Alfornuftens evige Sol gjennem Skyerne.

Og Dr. Bergstedt, der sees at være selv-stændig Forsker paa dette Felt*), udtaler sig herom saaledes:

„Gjennem denne korte Fremstilling have vi troet at finde Beviset for, at naar man vil dømme om Oldtidens religiøse Standpunkt, maa man ikke betragte de brogede mythologiske Digtninger som Urkilde. De ere en Udvækst paa den oprindeligt renere og mere enkle Tanke. Naar vi give os ifærd med at betragte Oldtiden, er det vistnok denne mythologiske Digtning, som først falder os i Oinene, og dog er den kun en Parasit. Kommer en Fremmed til vore Furuskove og ser den Rigdom paa Trælav, der hænger ned fra Grenene, kan han let gjøre sig den Forestilling, at deres graa Festonner ere organisk forenede med Træerne — maaske deres Blomster, indtil en nøiere Betragtning lærer ham, at de kun ere Snylteplanter, som

*) Han siger nemlig i „Gamla Sanningar": Meel Hensyn til indiske Solhelte er det tilstrækkeligt at henvise til Kalidüsas vakre Skuespil, Vikramorvasi, oversat og udgivet paa svensk 1846 af C. F. Bergstedt.84

stjæle sig til Træets Safter og leve af dets Liv, udviklende en kraftfuldere Vækst i samme Grad som Træets Livskraft udtommes.

Derfor kalder ogsaa Max Muller den mythologiske Periode i Folkenes Liv for en Sygdom, en Parasitdannelse, hvis yppige Vandskud maa renses og bøies tilside for at give et Indblik i den virkelige Planteverden, som kvæles og skygges for gjennem hin sygelige Parasitdannelse." ^

Vi have i det Foregaaende talt et Ord om Kvinderne som Lærerinder. Idetheletaget er man i Sverige kommen temmelig vidt allerede med Hensyn til at emancipere Kvindens Rettigheder; endnu videregaaende Forslag diskuteres i Pressen og paa Rigsdagen — saaledes som f. Ex. Forandringer i Giftermaalslovgivningen i den Hensigt at give den gifte Kvinde, hvor ei anden Overenskomst har fundet Sted, Raadighed over sin gjennem Arv og Erhverv særskilt tilhørende Eiendom, eller idetmindste over sin egen Arbeidsfortjeneste.

Forslaget havde varme Talsmænd; men den overveiende Flerhed af Rigsdagsmedlenimerne synes dog endnu ikke at kunne finde sig i en85

Frigjørelse, der jo ogsaa uden videre etablerer to Viljer i een Husholdning.

Nu siger jo vistnok den erfarne Kvinde, Forfatterinden Fru Beecher Stowe i sin Bog „rosenrødt Tyranni", at ingen dannet Mand .har mere Magt i sit Hus, end hans Hustru vil — og deri tror jeg, at de fleste dannede Ægtemænd giver hende Ret; thi Kvindens Magt er sandelig langt større end den, som man selv hos os har seet den blive tillagt i de senere Tider af dem, der ere stærkt anstukne af Emancipationen. . Men denne Magt turde komme til at lide megen Indskrænkning, naar den ikke mere var Fri villighedens Ytring. Den smukkeste og sandeste Tanke vil dog altid blive at betragte Hustruen som Kjærlighedens Gave til Manden; men hvis hun omgjærder sig med mange lovlige Rettigheder, førend hun vover at indlade sig med Manden, turde der let efterhaanden opstaa en Rivaliseren — for ikke at sige Rivning, hvis elektriske Funker kunde komme til at udlade Kjærligheden og sætte Retten istedet.

Naturligvis, hvor Samfundet gjennem den moderne Opdragelse og Kultur modnes for en saadan Tingenes Tilstand, falder det af sig selv, at Kvinden lovligen sikres.94

Naar Ægteskabet ikke længere er Kjær-ligbed, men Handel og Fordel, saaledes som vi børe derom fra Paris og andensteds, er det paa-tide; men indtil da synes det at maatte være tilstrækkeligt, naar frivillige Overenskomster stilledes f ør Ægteskabet mellem de respektive Parter om, at der f. Ek.blev udsat som urørlig Formue for Hustruen saa og saameget, om end Renten under almindelige Omstændigheder tilfaldt den fælles Husholdning, og at Hustruen gjennem Lov fik Ret til, naar Manden bevislig ikke gjorde sin Pligt eller var udaf Stand til at

underholde Familien, at begynde en Bedrift paa egen Haand, eller fortsætte en, der maaske allerede havde været igang.

Der er saa mange Ting, som tage sig smukt ud, seede gjennem Idealitetens Briller; i det praktiske Livs Virkelighed faa de imidlertid ofte ganske andre Øine at se med.

Men — Vanen og Kjærlighedens Magt vil udjevne Alt, sige Nogle. Maaske, sige visselig mange Flere, iallefald af de Ældre, der endnu ei ere komne saa vidt.

Vi nævnte nylig Rigsdagen. Det skulde have været interessant at overvære dens Forhandlinger, men dertil fik jeg ikke Anledning.Betrag-te vi Sveriges Udviklingsgang, linde vi, at det har kunnet ofre sig for, hvad det erkjendte som Sandhed, f. Ex. i dets Krige for den protestantiske Religion under en Gustav Adolf og de tapre Feltherrer, der fortsatte hans Værk.

Vi tinde fremdeles, at det har kunnet ofre sig for Ærens, Tapperhedens, Ideens Sag, f. Ex. under en Karl den 12te.

Yi finde endelig, at dets Nationalkarakter under visse Omstændigheder kan blusse op, som da Polen begyndte at røre paa sig, eller saaledes som vi for en Tid siden var Vidne til ved den Anckarsvärdske Motion i Anledning af Statholdersagen i Norge.

Men vi finde ogsaa, at der gaar et Drag af besindig Forstandighed og praktisk Sans gjennem Nationen. Dette forstandige, praktiske Blik har i Længden aldrig fornægtet sin Indflydelse.

Dette Træk se vi derfor ogsaa igjen, cla den nye Rigsdagsordning kom istand.

Vi citerede ovenfor en Sang af Lindeblad om Jonas Alstrømer; de sidste Strofer lyde saaledes:Själen varm och fosterländsk!

Det är bilden af en Svensk.

Historien, der i dette Stykke ikke ser paa den Enkelte, hvor rimeligvis En og Anden imellem her som overalt kan have gjort andre Erfaringer, vidner om, at Digterens Ord ere Sandhed, og dette spaar godt for Broderlandets Fremtid.

Rigsdagen vil visselig med Nidkjærhed opfylde sin Pligt mod Fædrelandet. Skulde for stærke demokratiske eller endog maaske demagogiske Tendentser nogensinde gjøre sig gjældende hos et eller andet Parti i andet Kammer, vil første Kammer danne en passende Modvæg t.

Det har været sagt, at Sandheden kommer bedst frem i Partiernes Strid, og dette Argument har været benyttet til Fordel for den parlamentariske Regjering — der altsaa ubetinget skulde være at foretrække i ethvert Statssamfund.

Men denne Sats forekommer mig at tiltrænge betydelige Modifikationer.

For at Sandheden skal komme til sin Ret - til fuld Klarhed og til fuld Nytte, maa der nødvendigvis indenfor de stridende Partier89

findes lige gode, lige intelligente, lige fædrelandsksindede, lige uegennyttige Kræfter. Fuldkomnest vil under saadanne Forhold Striden altsaa kunne føres i det Land, hvor den almindelige Oplysning staar høi est, og hvor Kjærlighed til Sandhed og Religion er gjennemgaaende. I et saadant Samfund vil man kunne vente, at hos hvilketsomhelst Parti, der maatte komme til Roret, vil der altid indenfor samme findes repræsenteret saadanne Kræfter af Kundskab, Omsigt og Fædrelandskærlighed, at store, samfundsnyttige Spørgsmaal ville blive reiste og gjennemførte til Statens Gavn; ellerialle-fald ville de vorde ordentlig belyste.

Her forudsættes altsaa, at et Lands Statsforfatning er saaledes organiseret, at disse lige gode Kræfter i lige Grad kunne komme tilorde i den Forsamling, hvor Landets Repræsentanter modes til Diskussion og Beslutning.

Nu er det jo fremdeles klart, at hvor fortrinligt et Samfund end maatte være udrustet, er der større Sandsynlighed for altid at finde et tilstrækkeligt Antal af deslige gode parlamentariske Kræfter indenfor et stort Landa storartede

Partier end indenfor et lidet.90

Derfor har en parlamentarisk Regjering- — under ellers lige Omstændigheder — fornuftigvis større Chance for sig i et stort Samfund end i et mindre.

Fremdeles er det klart, at hvis en Statsforfatning er saaledes organiseret, at de lige gode Kræfter ikke i lige Grad kunne komme tilorde i Nationalforsamlingen, da er den heldige Chance for parlamentarisk Regjering mindre.

Dette vil blive Tilfældet i et Samfund i samme Grad som den almindelige Oplysning inden Samfundet er ujevn;

i samme Grad som Valg til Repræsentant i Nationalforsamlingen kan ske indenfor alle et saadant Samfunds Klasser;

i samme Grad som et saadant Samfunds store Flerhed er demokratisk anlagt, saa den gjerne selv vil regjere og derfor ogsaa gjerne lytter til Demagogers Løfter og Fraser; —

og endelig i samme Grad som et Land staar høit eller lavt i moralsk Henseende og agter Religionen høit eller lavt.

I vor Tid, da Alt skal gaa med Damp, da Saamange knap have Tid til at vente med nye91

Reformer, indtil man kan erfare, hvorledes de allerede g-j or te Forandringer virke; i vor Tid, da Ærgjerrigheden vokser op med den stigende Oplysning og Kappestriden om Levebrød, vil Regjeringens Standpunkt under en parlamentarisk Styrelse desuden ideligt være udsat for at tumles om i Brændingen — og Landet vil tilsidst resikere at komme ud af Sporene i en snever Vending.

Derfor er Forsigtighed og Modstandskraft nødvendig. Derfor se vi ogsaa den kloge og erfarne Statsmand Thiers foreslaa et første Kammer i den franske Republik, ihvor-meget dette end støder den større Flerhed af vidtgaaende Republikanere.

I Lande, hvor det ikke skulde kunne gaa an at faa et første Kammer eller en ligesaa konservativ eller opholdende Institution istand, har man følgelig efter min Mening-Grund til at frygte parlamentarisk Regjering og enhver Institution, der vilde føre hen i denne Retning.

Overalt, hvor det altsaa paa Grund af forhaandenværende Omstændigheder er farligt at experimentere, hvor man har lidet Raad dertil, og hvor Forholdenes Lidenhed ikke medføre detvingende Situationer, som folge de store Samfund, synes man derfor at maatte være lykkeligst med en dygtig og upartisk Regjering, der saavidt muligt staar bævet over Partierne. Lad saa disse, indenfor Nationalforsamlin-g e n, og indenfor Presse n, u d k j æ 111 p e S t r i-den om hvad der er sandt og gavnligt.

Et konstitutionelt Lands Regjering, der staar i tilstrækkelig organisk Forbindelse med Folket, behover hverken at savne Initiativ eller belivende Kraft eller den fornødne Indsigt med Hensyn til hvad Tiderne kræve, om den til en vis Grad staar udenfor Partierne og væsentlig optræder som den oplyste og forsigtige Bærer for enhver af Landets dygtigste Mænd godkjendt Sandhed.

I Længden tør det maaske ogsaa vise sig, at en saadan Regjering er lykkeligst for ethvert Samfund. Hvis den derimod er uduelig og foretrækker at redde sit Skind, fremfor at stræbe efter Sandhed og Ret, vil Folkeopinionen snart beseire den — som og tilbørligt er i en fri Ståt.

Under mit Ophold i Stockholm indtraf Kong Karl den 15des Død.

Jeg glemmer ikke let det Øieblik, da Jern-93

bane-Ligtoget fra Skaane kom med Kongens afsjælede Legeme til Hovedstaden.

Det var paa Riddarholinen. Den sortklædte Menneskemasse stod taus og forventningsfuld.

Da stønnede Lokomotivet — og ind gled sagte og majestætisk det kongelige Tog, som førte den af Digterne saakaldte Karl s vogn.

Alle Hoveder vare blottede; Medfølelse stod tegnet paa livert et Ansigt; der var ikke en Lyd at høre; Tausheden talte bedst.

Saa tog den afdøde Konges Adjutanter Kisten og bar den op paa Slottet.

Xu kom der en bevæget Tid; thi Kongens lit de parade udstilledes, og Mange strømmede til Staden fra alle Kanter.

Vi begive os ogsaa derhen. Det er i den vestre Slotsfloi. Opad den prægtige Trappe fører Menneskestrømmen gjennem Vasaordenens og Nordstjerneordenens Sal ind i Serafimerordenens, hvor Kongen ligger.

Døren aabnes;. hvilket gribende, eiendommeligt Syn! det er som med engang at blive hensat i en anden Verden fra den lyse Dag derude.

Herinde er Alting klædt i Sort. Taget er sort med Sølvstjerner. Væggene ere sorte, af-delt i Felter ved sølverne Stave; paa Felterne94

smaa sølverne Reliefer. En Lysrad straaler øverst langs Gesimsen.

Mennesketoget skrider taus henad Gulvet, o i hver Rad; 500 passere i 3 Minuter; det udgjør en vakker Mængde i flere Dage.

Paa køire Side af Folkestrømmen skiller en sortklædt Skranke gjennem hele Salen fra den egentlige lit de parade.

Rummet indenfor denne Skranke er opfyldt af Lysgueridoner, guldbeslaaede og floromvundne Kammerherrer, Adjutanter i Mængde og den store Vagt; Alt er lige stivt og stramt og staty-ligt. Jeg ser knapt en Muskel røre sig paa disse alvorlige Ansigter, som staa der vekselvis i Timer i den stærke Varme og den kvalme Luft.

Inde i denne ligesom forstenede Verden staar Kongens Egekiste paa Tverkant midt paa Langvæggen. Han ligger i sin Generalsuniform; man ser det blege, sammenfaldne Ansigt og Dødens Hjælpeløshed.

En Baldakin af Sort med Sølv hæver sig over Kisten. Kandelabrer staar paa Siderne; Regalierne, Rigsbannerne og Ordenerne tætved.

Det Hele gjør en magisk og underlig Virkning — som et Glimt indenfor Dødens Port paa Veien til Evighedens lyse Land.95

Saa havde vi da tilsidst Kongens Ligfærd fra Slottet til Ridderholmskirken.

Lidt førend Processionen sattes igang, kom en broget Skare af Uniformer og Ordener; — det var de fremmede Diplomater og andre Udsendinge fra tremmede Lande — blandt dem von der Tann.

Saa kom Processionen i langsom Gang under en smuk Sørgemarsch, vandrende mellem Rækkerne af det velklædte Militær, der stod opstillet en liaie fra Slottet til Kirken.

Under en Baldakin, baaret af otte Præsidenter og høiere Embedsmænd, understøttet af otte Oberster, saaes i Togets Midte den kongelige Ligkiste.

Under Baldakinen saaes fremdeles Deres Majestæter, den nuregjerende Konge, Dronningen og Enkedronningen.

I Nærheden saaes den øvrige kongelige Familie og andre fyrstelige Personer.

Processionen bestod i det Hele af 39 Afdelinger af de forskjelligste Stænder og Korporationer og Andre ligetil Frimurer-Børnehusets Gutter.

Den afdøde Konges hvide Livhest, ført af tvende Kongelige Staldmestere, gik prustende sin96

kjække Gang' i 10de Gruppe og' tog sig fortræffeligt ud.

Forresten- var der stadselige Herrer, pragtfulde Uniformer, Fjederbuske, Ordener og floromvundet Guld; det Hele var et imposant Skue, virkelig kongeligt.

Ridderholmskirken, dette stolte Mausuleum, var smagfuldt udstyret med de sorte Drapperier og de glimrende

Lysrader, og Sorgen var almindelig.

Men — Sorgen kan ei vare altid; det levende Liv i Nuet har sine Krav. Haabet reiser sig atter og Glæden smiler — og Norden har med Guds Hjælp fremdeles saa meget baade at haabe paa og glæde sig 'til under det folkekjære Kongehuses Ægide.

Gjennem alle disse Afvekslinger gik min Stoekholms-Reise tilende.

Kjære Læser! Du har i disse Blade væsentlig kun fundet Lyssider; men — hvor ere Skyggesiderne, vil Du maaske spørge.

Sandt at sige, jeg var ei længe nok i Sverige til at opdage Skyggesiderne, og selv om97

jeg havde fundet nogle, vilde jeg ikke her til Overflod have tegnet, hvad de Svenske selv bedst forstaa.

Henrik Wergelands vakre Ord om Norge passe for ethvert Folk, og derfor ogsaa for Broderlandet :

„Hist slanken Silje, Hæg og Pil Og Rogn sig sammenranke.

Det nøgne Fjeld de dække vil — Det er en kjærlig Tanke.

Saa, norske Brødre, Bryst ved Bryst,

Vi ville med vemodig Lyst

Vor Moders Brøst selv hylle til — Det er en kjær lig Tanke."

Tvedragtens Genius har længe nok i svundne Tider kastet sine tætte Skygger over disse Broderlande, der af Naturen ere skabte til at leve sammen i Fred.

Aldrig hørte jeg i Sverige udtale andet end velvillige Tanker om Norge. Vistnok kunde der vel inden visse Lag i Samfundet endnu tindes ligesom hos os noget af den gamle Surdeig tilbage, der maaske ved Leilighed kunde traktere med et lille Albuestød; men ogsaa dette vil snart forsvinde med Samfærdselen;

Smith. Billeder og Minder. 798

Gjerne smelte Hjerter sammen, naar først Ordet tænder Flammen.*) En og anden Gang hørte jeg vel ogsaa, at Nogen sværmede meget for Amalgamationsideen. Saadanne Mænd fandt maaske, at saalænge den Skandinaviske Halvø laa med Kjølen i v eir et som Grændse, lignede den et Vrag, der drev for alle Vinde paa Verdenshavet. Men det gaar ogsaa an at betragte Kjølen som den stærke Vognarm, der under hensigtsmæssigt Styre holder godt igjen i Bakkerne, eller endnu bedre som det faste Brokar for Hjertebroen mellem Frænde-Nationerne.

For det Første er det mest magtpaaliggende snart at komme til al ønskelig Enighed om alle nødvendige Ting, saa Handel og Vandel baade tilsøs og tillands kan gaa let og naturligt for sig; kunne vi saa forresten bevare os for at falde i andre Henseender — overfor Tidens mange farefulde Fristelser, der stundom saa vel forstaa at iklæde sig Lysets Dragt, — da er der god Grund til at tro, at vi kunne sige om Foreningen, hvad Indiens Folk saa deiligt sige om overvundne Trængsler efter Smertens forbigangne Tider:

*) Les coeurs sont bien préts de s'entendre, quand les voix ont fraternisé. Béranger.99

„Saalænge Du vandrer op ad det sorte Bjerg paa Grændserne af det brændende Kongerige Laliore, ser Du foran Dig kun golde Klipper; men naar Du har naaet Toppen, ser Du Himlen over Dig, og Kongriget Caschmir for din Fod.*)

En vigtig Ting staar forresten paa Dagsordenen i begge Riger; det er Armeens og Lands-forsvarets store Sag.

Man ser, at der fortiden i Sverige gjøres, hvad der gjøres kan for at oplade Folkets Øine for Nødvendigheden af at tænke alvorligt over dette høivigtige Emne i Fredens Dage. Det vilde jo ogsaa være omtrent det sande Landsforræderi, om nogen indflydelsesrig Partihøvding, eller noget Parti gjorde et saadant Spørgsmaal, eller overhovedet alle ligesaa vigtige Spørgsmaal til en Parti sag.

Derfor finde vi ogsaa i 4de Binds 1ste Hefte for Aar 1872 af „Låsning för folket, utgifven af sälskapet för nyttige

kunskapers spridande" følgende Udtalelse:

„Det er sjeldent, at Menneskene i Fredens Dage tænke alvorligt paa Krig. Det fredelige

*) Caschmir er som bekjendt anseet for et af Indiens skjønneste Lande.100

Erhvervs mangfoldige Bekymringer og det daglige Stræv for det ofte vistnok knapt nok faldende Levebrød sætter vore Tanker og vore Følelser for meget i Bevægelse. Imellem kan vel Nabostaters Krig bringe Blikkene til at rettes mod Fremtiden og paa Muligheden af engang at blive tvunget til at forsvare vort eget Land; men — hvor let slaar man sig ikke atter tiltaals!

„En kraftig Arm, friskt Mod og saa 11 eis ni n g i Masse" — disse ere jo de eneste Midler, som behøves for i Bund og Grund at ødelægge den vordende Fiende, og disse Midler lindes jo overalt, men fornemmelig i Ens eget Fædreland.

Hvor mange lysende Seire og heltemodige Bedrifter stilles ikke frem næsten paa hvert Blad af dets Historie. Forgyldte som de ere af Mindets Aftenskimmer, tages de altid til Maalestok for Folkets fremtidige Storværk og Kraft.

Ingenting er dog farligere end disse Tanker, indvævede i Folkebevidstheden. Naar Fienden har trængt ind i Landet, naar egne Myndigheders lovlige Foranstaltninger have maattet vige Pladsen for hans hensynsløse Befalinger, naar voldsomme Udpresninger ere komne istedetfor selvbevilgede Skatter, blive Forholdene helt101

andre end i fredelige Tider. Fædrelandskærligheden, Opholdelsesdriften og med et Ord, alle de Følelser, der knytte Menneskene til den Plet af Jord, hvorpaa de bo og bygge, raaber vel da paa Hævn. Istedetfor Hjemmets stille Fred som Maal for Dagens Stræv vil nu Fiendens Nederlag vorde Medborgernes Løsen. Men hvad hjælper vel begeistrende Sange, tapre Opmuntringens Ord og al denne Ungdom, der drager ud i Striden? Fiendens Grusomheder ville ikke høre op ved Hævnraab eller hans Krigserfaring bukke under for disse uøvede, om end begeistrede Skarer. Hans Krigskunst knuser ogsaa med ubønhørlig Strenghed de splittede Kræfter, som ile ham imøde; havde disse været ordnede og øvede, kunde de have gjort Fienden betydeligt Afbræk, medens de nu kun opvække hans Raseri. Sorg og Fortvivlelse, Modgangens Følgesvende, avler Mismod og Mistænksomhed. Misundelsen laaner Mistænksomhedens Maske, og indre Uenighed og Uretvished letter Fienden Landets Erobring. Dets Skjebne er derfor snart afgjort, og de Medborgere, som under Fredens Dage alene forlod sig paa Folkets urgamle Kraft og brystede sig over Fortids Heltegjerninger, ville nu under Dødsfiendens Aag maatte erlægge de Skatter til hans102

Armees Forøgelse, hvilke de vægrede sig ved at erlægge til sit Fædrelands Forsvar, medens det endnu var Tid. Og den Krigskunst, som de forhen ansaa for unødvendig, ville de nu mod sin Vilje komme til at lære i fremmed Land, kjæm-pende for fremmede Interesser. Saadan bliver for hvert Folk Følgen af et forsømt Forsvar.

Kun det Land, som har forstaaet Værdien af den almindelige Værnepligt, som ikke levede de gode Dage uden Tanke paa de onde, kun et saadant Folk kan med Udsigt til Held forsvare sit Land mod fremmede Voldsmænd. Men til alle Hverv fordres der Vane og Øvelse, og dette ikke mindst til Krigerens. Det er derfor ikke nok, at den almindelige Værnepligt findes udtalt som en Grundsætning i Landets Lov, den maa ogsaa være dybt rodfæstet i selve Folkebevidstheden, være almindelig erkjendt som den første Pligt, enhver Borger skylder sit Fædreland. Og denne Bevidsthed, denne dybt rodfæstede Pligtfølelse kan alene skabes og underholdes gjennem den for alle lige Skyldighed at øve sig under Fred i Brug af Vaaben. Denne Øvelse er det ogsaa, hvilken ved Siden af dueligt Befal og gode Vaaben udgjør Hovedmurene i det stærke Hus, som jeg vil kalde det Lands103

Forsvarsvæsen, der hviler paa den almindelige Værnepligts sikre Grundvold.

Dette Hus opføres dog ikke gjennem et Pennestrøg; dertil medgaar Aartier. Maatte derfor ogsaa vi snart begynde at opbygge dette Hus, og — begyndende med selve Grundmuren — bygge det med en Soliditet, der trodser Sekler."

Saavidt hin svenske Udtalelse.

Nu er det jo mellem to forenede Folk ikke alene om at gjøre, at hvert Land for sig udvikler sine Militærinstitutioner til samme Fuldkommenhed i samme Forhold, som Landet tæller Indvaanere ; men det er ligesaa nødvendigt, at ingen Hindringer tindes for de i Krig nødvendige Kooperationer. Isaahenseende er der nok i Sverige Mange, der med en vis Skyhed betragte vor Grundlovs Bestemmelse med Hensyn til Brugen af norske Tropper.

Med den voksende Erkjendelse vil man vel engang, naar Rigsakten atter kommer paa Tapetet, forstaa med Visdom og Klarhed at udrede, hvad der baade i denne og andre Henseender maatte behøves til en retslig Konsolidering af alle de Principer, som for hver Fremtidsdag ville alt mere og mere fremgaa som Nødvendighed i104

den Forening, der indtil da og stedse videre bor tiltage i sand Broderlighed

Men skulde forinden Krigens Lue maatte tændes til de forenede Rigers Forsvar, da kan vel ikke Xogen et Øieblik tvivle paa, at Xorge med Oprigtighed. Redebonhed og Opofrelse vil staa sit Broderland bi.

Sverige tænker visseligen ikke mere paa at optræde som erobrende Magt: og hvad skulde da kunne adskille det fra Xorges Interesser. Det maatte da være, at vort Storthing ikke mere var saaledes sammensat, at det f orm a ae de at indse Fædrelandets og Broderlandets sande Tarv.

Med Hensyn til denne Sag har jeg hort liere Svenskes Udtalelser.

Ingen kan undre sig over. at Sverige med dets første Kammer og med dettes selvstændige, sindige og oplyste Konservatisme ser med. spørgende Blikke paa de — paa tænk te Stor-things-Reformer af det stærkeste demokratiske Slags, saafremt disse ikke skulle faa en passende Modvægt i tilsvarende betryggende Institutioner.

Dets Statsmænd og mange Åndre gjöre vist ligesaa.

Men det samme gjor visselig ogsaa medrette105

mange sindige, oplyste og erfarne Nordmænd, tiltrods for de idealistiske Sangvinikeres Rosendrømme, der vistnok kunne være baade smukke og nyttige paa s i t Sted og til sin Tid. - f

Forresten tror jeg, at jo oftere de Svenske af alle Stænder besøge os og give sig Tid til at gjøre sig fortrolige med vort Naturel, vort Tankesæt og vore Sædvaner, desto mindre let ville de støde sig paa Særegenheder, Udtalelser, ja endog Beslutninger, der staa i nær Forbindelse med vort Udviklingsstandpunkt og vore demokratiske Institutioner. Norge ønsker visseligen at staa paa saa god Fod med Broderlandet som muligt, og om det end vil holde paa sin Ret i Livsspørgsmaal, og stundom afviger i mindre, vilde det være en baade haard og ubillig Dom at tro, at det derfor skulde ville krænke Ridderlighedens Lov og kun give Lillefingeren igjen for det fulde Haandslag fra en ridderlig Nabo og Broder.

I Frastand tage mange Ting sig som bekjendt helt anderledes ud end nærved, og jo oftere vi som sagt have den Glæde at se svenske Mænd og Kvinder blandt os, i vore Byer og i vore Bygder, i vort Forretningsliv og i vor Selskabelighed, desto mere ville de erkjende, at106

vi saa gjerne ville gjøre det saa godt for dem, som de ville gjøre det mod os.

Under mit Ophold i Stockholm talte jeg med mange Udlændinge og mange Landsmænd; Samtlige vare enige i, at de fandt sig saa vel der. At vi Norske med Fornøielse gjæste Landet og dets vakre Hovedstad, har desuden mange særskilte Grunde. Jeg vil ei sige, at Sverige kan maale sig med Norge i storartet Naturskjønhed. Vi have de høie Bjerge med de store skinnende Bræer; vi have de herlige dybe Fjorde, der suge deres Aandedræt fra det vide Hav, og netop derfor tage sig saa deiligt ud, baade naar de rase i deres stolte Vildhed blandt nøgne Klipper, og naar de ligge smilende og speilblanke mellem hine Bjerge, der paa Høiderne pryde sig med alskens farvet Lav, i Lierne med de lyse Birke og nede i Dalen mellem Gran- og Furuskove med Bygdens Huseklynger, bølgende Agre og grønne Enge.

Men Sveriges Natur har dog saameget tilfælles med vor, at vi føie os som hjemme der.

Vi vide det jo, at aldrig ere Markens Urter mere kraftige og vellugtende, end hine,, der skyde op og udvikles under det høie Nordens virksomme Sommersol.107

Ligesaa er det med Frugterne; de, der hos os kunne modnes — og af dem er der helt mange —, have den mest krydrede Smag.

Sjelens Naturelementer, der ogsaa destilleres forskjelligt i hvert Land med forskjellig Karakter, viser sig ogsaa i mange Stykker beslægtet i Skandinavien — som rimeligt er.

Dette fornemmes intetsteds bedre end i Sangen, der i en saa mærkværdig Grad udgjør Bou-quéen af et Menneskes sande Naturel.

Derfor kan de Norske, bortseet fra Sprogenes Særegenhed, saa omtrent lægge ind i de svenske Nationalmelodier den rette Følelse og erotiske Romantik i Klangfarven, og omvendt høre vi, at de Svenske synge lige godt vore nationale Viser. Og dette Felt er det mest sensible af alle. Fortsætte vi blot et Skridt videre, gaar det endnu bedre.

Hvor smukt og sandt synge ikke cle Svenske f. Ex. de elegante, zarte, yndige Kjerulfske Romancer og Kvartetter; og disse Melodier ere dog igrunden saa fulde af det ægte nationale Element.

Ligesaa har jeg i Norge hørt foredrage de dybe, gemytsrige, skjønne Sange af Gunnar Wen-nerberg saa godt, at jeg tror, selve Komponisten skulde have været fornøiet dermed.108

Jeg taler naturligvis her kun om Personer, hvis Dannelse og Intelligents er stor nok til at kunne incarnere i sit Væsen det Skjønne og det Dybe og det Særegne; thi uden dette kan det naturligvis ei heller fuldt ud gives tilbage.

Foruden hvad vi nu i det foregaaende have omtalt, er der nogle andre, specielle Grunde, der gjør Opholdet behageligt for Nordmanden i Stockholm.

Hans Fædreland er repræsenteret der paa mange Maader, og gjør man sig den Umage at være forekommende efter Rimeligliedens Fordring, møder man visselig ikke heller andet end imødekommende Velvilje.

Foruden disse den norske Stats Repræsentanter, de offentlige Funktionærer, findes allerede ikke saa faa af vore Landsmænd bosatte der. Blandt andre ere nogle dygtige, omsigtige, foretagsomme Handelsmænd blevne Millionærer derinde; de kunne derfor, om de ønske, ogsaa optræde i Overensstemmelse hermed i den sociale Verden. Det er interessant at tale med saadanne Mænd; de have en rig Erfaring og ville kunne give mangt et nyttigt Vink og Raad. Overhovedet kræve deslige storartede Forretninger fuldtudrustede baade Evner og Karakterer.109

En norsk Mands Navn kan jeg specielt nævne; thi han fortjener en særegen Opmærksomhed, og er desuden til en vis Grad en offentlig Mand. Det er Juveler Hammer.

Ingen specielt Interesseret, som kommer til Stockholm, bor undlade at gjøre Bekjendtskab med denne ihærdige Mands mærkelige Samlinger. Skulde man gjennemse dem nøiagtigt, ved jeg ikke, hvor lang Tid man behøvede. De fandtes dels paa Ejerens Villa — forhen Byströms Villa paa Djurgården — dels i Staden, Fredsgatan No. 15. Ihvorvel dette saakaldte Hammers Museum ikke er tilgjængeligt for hver Mand, pleier nok aldrig en særskilt Begjæring af Kunstelskeren at blive afslaaet.

Blandt det meget, der fængslede min Opmærksomhed i dette Museum, saa jeg blandt andet et lille Portræt af Napoleon den 1ste. Dette Portræt var det bedste, jeg har seet; i saadanne Øine, om saadan en Mund, paa saadan en Pande kunde man hartad læse en Verdenshistorie.

Men —. det er nu paatide at løsrive mig fra de mange kjære Minder, der holde mig fangne i Hovedstaden. Derfor vil jeg som en let Staffage til dette Billede af mit Reiseliv endnu føie nogle illustrerende Træk fra Finland, dels for at høre,110

hvorledes en finsk Historiker omtaler den lange Forening med Sverige, dels for at se, hvad svensk Kultur har udrettet i dette Land, hvis Historie og Literatur det er saa interessant at gjøre Bekjendtskab med. II.

Fra Finland.

I1 ra ældgammel Tid har dette Land Ordet for Trolddomskunst og Hexeri par excellence. Vi finde ogsaa, at dette staar i Forbindelse med de ældste hidtil kjendte Efterretninger fra Landet. Gaa vi saalangt tilbage som til det andet eller tredie Aarhundrede efter Kristus, om ikke endnu tidligere, høre vi om en Konge i Upsala, Vanland af Ynglingaætten. Paa sine Stridstog opholdt denne Konge sig ogsaa en Vinter i Finland hos Snjo den Gamle og fik hans Datter Driva tilægte. Om Vaaren forlod han Driva og lovede at komme igjen om tre Aar, men kom ei tilbage i ti. Da betalte Driva Hexekvinden Hulda for at liun skulde hexe Vanland tilbage til Finland. Og saa stor var Hexens Magt, fortæller de gamle Sagaer, at Vanland, som dengang opholdt sig i112

Upsala, virkelig fik stor Lyst til at reise til Finland, men hans Venner og Raadsmænd holdt ham tilbage og sagde, at det Hele var finsk Trolddomskunst. Derpaa blev Kongen saa underligt søvnig, og da hans Mænd vilde hjælpe ham, bleve de ilde medfarne af Mara, som derpaa dræbte Kongen.

Saa høre vi om en finsk Hær, der under deres Høvding Froste drog ud i Strid mod Dags Søn, Agne, ligeledes af Ynglingaætten. Agne vandt Seier, lagde Finland under sig, tog den faldne Frostes Datter Skjalf tilægte, men blev straks efter at være vendt tilbage til Sverige dræbt gjennem et listigt Paafund at Skjalf ved Stoksund paa det senere saakaldte Agne-fetet.

I Olaf den Helliges Saga læse vi om, hvorledes Olaf gjorde et Tog til Finland, trængte ind i Skovene, mistede mange Folk og kom derpaa i slem Vaande. Thi da han sent paa Aftenen drog ned til sine Skibe, lettede Anker og heiste Seil for at fare ud af Landet, fremtroldede Finnerne et saa forfærdeligt Veir og slig Storm, at Kongen kun gjennem det mærkelige Held, der saa ofte fulgte ham, reddede sig, sine Skibe og sine Folk.113

Med Hensyn til hvorvidt nu Landet skulde have havt egentlige Konger, førend det senere hen i Tiden blev forenet med Sverige, udtaler den tinske Historiker Gabriel Rein sig saaledes:

„Vel nævne de skandinaviske Sagaer finske Konger; jeg har saaledes allerede omtalt Forn-joter, Froste, Snjo og Princessen Driva; men allerede Navnene vise, at vi ikke her bør søge nogen Historie, men en mythisk Fremstilling af de i Norden virkende Naturkræfter. Desuden ere disse Navne ikke finske, men meget mere saadanne, at Finnerne ikke engang kunne udtale dem.

Men om man endog antog, at Skandinaverne — de svenske, danske og islandske Forfattere, der i sine Sagaer omtale deslige finske Konger — have i Overensstemmelse med sin Udtale radbrækket og forvrængt de finske Navne paa saadanne mulige Konger, gjør dog den Omstændighed, at der aldrig under den i 150 Aar fortsatte svenske Erobring af Finland med et Ord nævnes nogen finsk Høvding, Fyrste eller Konge, en saaledes organiseret Statsforfatning-lidet sandsynlig. Heller ikke omtale de russiske Krøniker, der forresten oftere nævne finske Folkeslag, nogen egentlig Høvding eller Fyrste.

Det rimeligste er, at Finnerne paa deres hyppige Plyndringstog paa svenske og norske Gebeter have for Leiligheden valgt en eller anden tapper Anfører, hvis Magt ophørte ved Hjemkomsten. Saadanne Anførere ere maaske da blevne kaldte Konger af Nordmænd og Svensker — i Lighed med deres Næskonger og Sovikinger.

Anden Standsforskjel end imellem frie Mænd og Slaver synes ikke at have eksisteret i Finland; thi for begge findes indenlandske Ord." Saavidt Rein.

De ovenfor antydede Kongenavne synes derfor i Virkeligheden mere at kunne bruges som en historisk-mythologisk Benævnelse for den Sne og Is, der sandsynligvis bedækkede Finland længe efter at Europas sydlige Egne vare befolkede.

En Følge af dette Naturforhold har vel været, at Landet har faaet sin Bebyggelse til forskjellige Tider af forskjellige Stammer, saaledes, at nogle ere komne derhen fra Sydvest; clisse have rimeligvis fulgt Havkysten og bosatte sig, hvor der først var fremkommeligt; andre ere formentlig senere komne over Rusland.

Finlands Indvaanere har derfor forskjelligt udprægede Fysionomier og tilsvarende Karakter-115

træk. Hertil har naturligvis den lange Forbindelse med Sverige meget bidraget.

Lader os nu for Øiemedet kaste et Blik paa de egentlige Finner-).

Jumala eller Ukko er som bekjendt deres høieste Gud; det er Skaberen, den Almægtige, den Gode.

I Wäinämöinen, Finlands Orfeus, den store Sanger, mode vi det Skjønnes og Godes Manifestation paa Jorden, hvorfor han ogsaa kaldes Ukkos Søn. I Hiisi have vi derimod det onde Væsen. Vi skulle snart høre mere om Wäinämöinen.

Over Folkekarakteren ligger der et vemodigt Træk, eier bringer Blikket mere hen paa Livets Trængsler end paa dets Glæder og Nydelser.

Denne Sindstemning udtaler sig især i de saakaldte Trold-Runer, hvis Formaal netop er Skildringen af Menneskehedens Lidelser gjennem en Mængde af Sygdomme og Maaden, hvorpaa det Onde, der opfylder Verden, kan afværges. Man gik nemlig ud fra den Forudsætning, at det ikke var nogen Indvirkning af Naturens døde Kræfter, som foranledigede det Onde, men meget

') Se G. Reins: Finlands Historie. Helsingfors 1870,116

mere, at det var Plageaander. som ildvalgte sig det menneskelige Legeme til Bolig og til Tumleplads for sin Virksomhed. Det var derfor ikke saameget gjennem materielle Medikamenter, som gjennem Ordets Kraft (Læsninger), at det Onde kunde og burde fordrives, tænkte dette Folk i Overenstemmelse med de fleste Oldtidsfolks Begreb. Det maa altsaa have erkjendt, at Ordet som Tankens Tolk er Menneskets herlige Arvedel, der hæver det saa hoit over Alt, hvad der omgiver det.

Den Kraft, som man tillagde Menneskeordet,, skriver sig altsaa fra denne Grund; gjennem Ordet skulde Menneskets Aand stride mod og bekjæmpe de onde Aander.

Omtrent alle Folkeslag have havt sine Troldsange. I Begyndelsen har man rimeligvis især holdt sig til de indre Sygdomme; men med Slægtens Forfaldstider, da man glemte Gud for Naturen og lagde Aanden ind i alle materielle Ting. begyndte ogsaa Troen paa, at onde Aander sad f. Eks. i Ilden og Jernet, der beherskede Materien, naar den foraarsagede Skade*).

*) Rein peger lier paa Tegners Ord i Frithiofs Saga: Onde Aander bo i Staalet, Aander ifra Niffelheim. Vi gjen-117

Som et opvakt Folk, der levede nær op til Naturens Bryst, lyttende gav Agt paa dens Stemme, prøvende søgte at benytte sig af dens Kræfter og iagttagende saa op til Stjernernes Tog — er intet rimeligere, end at dets Nationalkarakter var stemt for Poesien.

Derfor er det ikke sjeldent, siger Rein, endnu i vore Dage at finde i det Indre af Landet Personer, der lig de italienske Improvisatorer forstaa at behandle hvert opgivet Emne, som ligger indenfor deres Dannelsesstære, poetisk — og det med dyb Følelse og teknisk Fuldendthed.

Der ligger en ganske mærkelig Menneskekundskab, Visdom og Skjønhedssands i disse gamle Myther om Finlands Sang.

Den bekjendte finske Forfatter og Digter, Zacharias Topelius, har t sine „Sånger", givet os nogle høist tiltalende Prøver paa Sandheden af det Ovenanførte. F. Eks.: Sån g en. Så är sagan nu om sangen, Så det ädla Suomifolket*),

finde ogsaa dette f. Eks. i Folketroen om Kugler, der støbes under Trolddom.

*) Finlændernes Navn paa deres eget Folk.118

Så den vise Barden sager: Sången är af sorg upprunnen, Men af sång är glädje vunnen. Forfatteren fortæller os nu, hvorledes der fjernt borte paa den forladte, tungsindige Sandmo, midt inde i den vindomsuste Ødemark ligger

skjult en fattig Hytte.

Ru notar, den ædle Sangens boie Moder, bor i denne Hytte. Skjønt hun bor alene, i Armod og Sorg og Længsel, er hun dog lyksaligere end Lykkens Skjødebarn og rigere end en Kongedatter. Ikke heller bor hun saa ensomt som det ser ud til. De mange Spor, der lede hen til Hytten, vidne om det Modsatte; men Mange, der gik didhen paa lette Fødder, vendte tilbage med tunge Skridt og svegne Forhaabninger.

Saaledes kom der engang en munter Yngling til Runotar og sagde:

„Fred med Dig, Du Sangermoder, Du, som kan os Sangen lære; Længe dine Spor jeg fulgte, søgte Dig i Stadens Vrimmel, søgte Dig i Bygdens Lege, søgte Dig blandt skjønne Pigelog ved Bægrets Rand forgjæves.119

Nu, o Moder, maa jeg have Sangens gode Gudegave!"

Da lo Piunotar, den ædle Digtnings høie Moder, og sagde:

Naar Du ikke fandt mig, hvor Du forhen har søgt mig, hvorfor kom Du da hid til dette Sted, hvor Du kun tinder Kildespring og Lyngens Tuer?

Da svarede Ynglingen: Her vil jeg dog forblive og skjøtte dine Ting; her vil jeg, hvor-længe det saa skal være, lytte til dine Sange og gjemme baade den første og den sidste dybt i min Sjel.

Sangens vise Moder sagde: „Tusen Aar kan du forblive, Tusen Sange kan jeg give, Og den første og den sidste kan du dybt i Hjertet riste; Sangens gode Gudegave skal du derfor ikke have."

Ynglingen blev bedrøvet og svarede:

Aaben er min Sjel og aabent er mit Øre; hvad skal jeg da gjøre, o Moder?

Da sagde Runotar, den vise: Gå allen i ödemarken, Göm en sorg uti ditt hjerta,120

Då skall sången ro dig gifva, Sjel f mant dina läppor lifva. Sången är af sorg upprunnen, men är sån gens gåfva funnen, Si så är din sorg forsvunnen, Och odödlig gjädje vunnen."

Kan man tænke sig noget deiligere og sandere end dette? Det er naturligvis ikke gjennem den blotte og bare lystne Ærgjerrighed, at Gaven erholdes; det er heller ikke i Stadens Kvalm, ikke i Selskabssale og Drikkelag, at den rette Sangertone vækkes eller fodes, 0111 den ogsaa fra disse Regioner kan øse interessante Episoder og Enkeltheder; den maa i ethvert Land først og fremst søges i Begavelsen, i Uimodstaaelig-hedens Magt, Inspirationen, Hjertevarmen, Erfaringen, Reflektionen saavelsom i Landets Ejendommelighed, dets Natur og i dets Nationalitet, hvilken maa incarneres i Digterens Gemyt for atter at gjenfødes i Individualiteten; først da kommer den rette Klang, først da finder den Folkets Hjerte.

Hvad kan det nytte, om en Digter indretter sine Sange efter importeret Mønster og Kritik, der er fremmed for Ens eget nationale Element? Det kan maaske opnaaes, at Digterens Ord isaa-fald finder Naade for blaserte Ganer her eller der, hvor maaske Tidens Verdenssmerte eller Rationalismens kolde Aande er tilhuse; men saaledes er heldigvis endnu ikke det høie Nordens sande Naturel; Folkehjertet banker fremdeles varmt for Gud og for Naturens Skjønhed og Sandhed, og derfor finde vi ogsaa, at f. Eks. Finlands største Digtere have forstaaet at anslaa de Strenge, der finde Gjenklang i Folkets ukunstlede Sangbund.

Wäinämöinens Aand havde fundet sit fulcle Udtryk i Kalevalas Sange, denne mærkværdige finske Digtcyklus, hvis Friskhed og Sandhed og Skjønhed vil beholde sit Værd for alle Tider.

I Kalevalas 44de Sang *) fortælles der, hvorledes Wäinämöinen, efter at have tabt sin gamle Fiskebensharpe, søgte efter den overalt uden at finde den, og hvorledes han omsider fik en ny Harpe eller Kantele istedet. Han gjennemsøgte Havet og Landet. Da vandrede han en Dag bedrøvet gjennem Skoven.

Saa hører lian en Birk græde saa bitterligen. Han nærmer sig Træet og spørger:

*) Se Kalevala, oversat paa svensk ved Collan.Skjønne Birk, hvi græder du? Grønne Træ i hvide Svøb, hvorfor sørger Du og klager? Ei Du føres bort i Krigen, ei man tvinger Dig paa Tog/'

Xu fremfører Birken et langt Klagemaal og fortæller om, at uagtet de Fleste skulde tro, at den havde det saa godt, er dog dette ingenlunde Tilfældet. Den tør ikke som de andre Træer glæde sig til Vaarens Ankomst; thi da komme Børnene med sine skarpe Knive og tilfoie den alskens Skade.

Om Sommeren komme Hyrderne og afrive dens hvide Svøb og gjøre sig alskens Kar og Sager deraf.

Saa komme Bygdens Piger, flokke sig under dens Krone og afrive dens Lov og Grene fur at gjøre sig Feiekoste deraf.

Saa komme endnu værre Tider. Mændene indfinde sig, afsvie Skoven for at dyrke Jorden og afhugge og klove de deilige Stammer.

Se dette er dens Sommerglæde.

Og er Vinteren saa meget bedre? Hvorledes maa den ikke gjennem Hostens mørke Dage og Nætter grue sig for hin haarde Tid?

Stormen tager dens grønne Skrud; Frosten123

stjæler dens skjønne Dragt. Berøvet al Beskyttelse maa det beklagelsesværdige Birketræ staa og skjælve i Vinterkulden for gjennemfrossen at overgive sig til Jammeren.

Da sagde gamle Wäinämöinen: „Græd ei mere, grønne Birk, klag ei i dit grønne Skrud, sørg ei i dit livide Svøb! Thi en herlig Lod dig venter, nye, skjønne, blide Skjæbner; græde skal Du snart af Glæde; liøilydt skal Du frydfuld juble!"

Saa tog gamle Wäinämöinen til Birken, omhuggede den og gjorde dens Stamme til en Harpe.

Da han nu havde faaet Harpens Trædele istand til evig Glæde, var det hans næste Tanke at faa Skruer, Strenge osv., for at hans nye Kantele snart kunde klinge til Menneskers og Naturens Henrykkelse.

Det fik han snart. Ikke langt borte stod der en Eg af eventyrlig Slags. I dens Grene med Æbler og Guldhjul sad der en Gjøg. Hvergang Gjøgen gol femfoldigt, dryppede der Guld fra dens Tunge og Sølv flød fra dens Neb. Heraf toges Materialet til Harpens Skruer.

Men endnu manglede den Strenge. Derfor124

gik Wäinämöinen snarligt ud og søgte efter dem. Da kom han til en Lund; der sad en Jomfru, en ung Pige fra Dalen.

Hun græd just ikke, men var ikke heller rigtig glad. Hun sad og sang paa en Vise for sig selv i den Hensigt at fordrive Aftenen, medens lmn ventede paa sin Elskede.

Gamle Wäinämöinen lister sig sagte og betænksomt hen til Pigen og beder hende om en Haarlok til Strenge paa sin Harpe, for at kunne give Glæden Luft i Toner.

Han fik, hvad han ønskede til Glædens Redskab, og saa var Harpen færdig. Nu satte den Gamle sig paa Stenen, stemte Harpen og lod sine Fingerspidse løbe over sin Kanteles Strenge.

Saa blev der Klang i den løvrige Birk, og Pigens Haarstrenge, stemte ved hine underfulde Skruer, der vare dannede af Gulddryp fra Gjøgens Tunge, bævede af Glæde.

Wäinämöinen spiller, Ekkoet lyder fra Klipperne, Stenene fare henover de skvulpende Bølger, Gruset flyder paa Vandet, Furutræerne betages af' Fryd og Stubberne danse paa Sandmoen.

Kalevalas Kvinder kaste deres Søm for at haste til Stedet og lytte. De ældre staa med Haanden under Kind og de unge med taarefyldte125

Øine. Mændene staa med Huen i Haanden, Gutterne falde paa deres Knæ paa Marken, og Alle ere de i Undren over disse Glædestoner, og med een Mund raabe de og sige:

Aldrig förr har här förnummits Något strängaspel så ljufligt, Medan denna Tid har varat, Medan månens guld har strålat.

Og Spillet lod stærkere og stærkere og naaede langt udover Landet, og Skovens Dyr lagde sig ned for at høre, Fuglene satte sig paa Træernes Grene og Fiskene svømmede til Stranden for at lytte.

Og Wäinämöinen spillede alt herligere og herligere; han spillede uafbrudt i een og tvende Dage uden at komme af Klæderne.

Og naar hans Harpe klang i hans Hjem, der var bygget af Furu, da kom der Liv og Bevægelse i Hustag og Gulvplanker og Vinduer og Graastensovne og Skorstene; det sang og det dirrede og det knagede!

Og gik han i Skoven, da bøiede sig de høie Graner og Furutræer — og det graa Skjæg, der hang fra Grenene, og det grønne Bar strøedes rundtom.

I Birkelunden blev der atter Fryd og Leg,134

de unge Skud boiede sig til Jorden, — Markens Blomster kjærtegnede hverandre, og Alt var Herlighed og Glæde,

En anden Tid randt op; Kristus Jesus blev forkyndt for Finlands Folk.

Da — saa fortæller Sangens Mythe videre*) — blev Wäinämöinen vred, sang til sig et Kobberskib og seilede hen over Tidens skunibedækte Flod til Evighedens Fjorde i det dunkle Fjerne; men sin Kantele og de boie Runesange efterlod han paa Tidens ode, stormopfyldte Strande til evig Fryd for Finland.

Længe laa Kantele forglemt i Landets Ode-marker; tusinde Vintres Sne og tusinde Gange Vaar laa skiftende derover.

Og Vinden jog i Skoven over Tuer og Lyng!

Da begyndte Kantele at suse i Vinden. „Ve mig Arme, ve mig Forglemte; fordum var det anderledes"; saaledes klagede den.

Mange Mænd vandrede gjennem Tiderne i

*) Se Topelius: Sånger.127

Skoven og Ødemarken; men Ingen borte Kan-teles Klage — og Ingen fandt den.

De borte vel Fossens Dur og Stormens Sus og Lærkens Trille; den Ene fandt Dette, den Anden fandt Hint; men Finlands fulde, samlede herlige Strengespil, det fan dt Inge n.

Da kom der omsider nogle Udvalgte til Sangens Moder, til gamle Runotar.

Disse Trende vare Elias Lønn rot, Fran-z é n og R u n e b e r g *).

Saavidt nu de gamle Sagn og Sange! Runeberg blev egentlig den Udkaarede, tier helt ud samlede det Spredte. Han forstod at anslaa Finlands Harpe paanyt, saa den gav

*) Elias Lø aur ot var egentlig Læge. Derefter blev han ansat ved Universitetet i Helsingfors som Professor i finsk Sprog og Literatur. Han har som saadan og senere hen virket med utrættelig Iver for Kjendskab til det nævnte Sprog, dets Literatur og dets Folk og har derved oparbeidet det Stof, som senere saa heldigt er bleven benyttet af Finlands Digtere.

Franz én er født i Finland 1772. Han blev senere Professor ved Universitetet i Abo i Literaturhistorie, Historie og Moral; senere blev han Præst, og ved Finlands Adskillelse fra Sverige ansattes han i Sverige som Præst og senere Biskop. Uagtet nu Finland tilegner sig ham, har dog Sverige ligesaa stor Ret dertil.fuld Klang over Landene. Han synger saa nationalt og ukunstlet; iallefald forstaar han saa godt at skjule Kunsten i Naturens Folder, og dette er netop det Sublime. Thi den, der skal forstaa at anvende tilstrækkelig Kritik paa sig selv, maa ikke alene være fuldt udrustet med Geniets Gave, men ogsaa med Kundskabens Skatte; først da gaar han sin trygge Gang,

foragter Frasen og Floskelen og det rhe-torisk Opstemte; det tilsyneladende saa Enkle viser sig da saa stort i sin Klarhed, i sin Varme, i sin Kraft; Digterens Liv og sunde Blod pulserer friskt i hver en Linie og strømmer ind i Sjelene og antænder Hjerterne; Guds Aande drager igjennem Digtningens Rader — som den drager velsignende, vederkvægende og foryngende gjennem Skabningen, den Skabning, som det er Digterens Sag, nærmende sig Idealet, at gjengive lyslevende og sand; dette er og vorder efter min Mening den sande Poesi!

Hvem kjender ikke Runebergs „Fänrik Ståls Sägner"'? Hans „Elgskyttarne, Hanna og Jul-kvällen" ere ligeledes Kvad fra Finlands Grund. Nadesehda hensætter os i Rusland, og Kong Fjalar fører os hen fra det gamle Gauthiod til de Strande, hvor Ossian har sunget.129

Men Finlands Harpe har ogsaa med stort Held været anslaaet af andre Digtere fra vore Dage.

Topelius, der især er kjendt hos os gjennem sin gemytlige Fortælling: Feltskjærens Berettel-ser, har skrevet mange smukke Digte, der ogsaa bære Hjemlandets Præg. Snart synes man at indaande de friske Birkeskoves Duft, snart er man inde i Ødemarken, snart fører han os ind i Sangens Myther, snart synger han barnslig glad:

„Jag är den smältande silfversång Från vårens dallrande strangar; Jag är den klaraste kallas sprang Ur skogens mjukaste sangar; Jag är den svala, den friska røst, Som väller upp ur naturens brøst Likt doft ur blommande ängar."

Snart — og især i „Nya Blad" gaar han over i mere alvorsfulde Toner. Et Afsnit i denne sidste Samling kaldes „Hågkomster", og begynder meel det deilige Digt „Min Moder".

Hans Sange egne sig godt for Komponisten, da Stavelsemaalet er særdeles musikalskt.

Saa have vi den i Finland meget anseede Digter Lars Stenbäck, der neppe er kjendt hos

q

Smith. Billeder og Minder.130

os, men fortjener at være det. Han bar især viet Religionen sin Muse og synger med en Kraft og Varme, der trænger med Inderligbedens Magt ind i vort Væsen.

Hans „Kreaturens suckan" er udmærket og hans „Epilog till mina vanner" forekommer mig at være noget af det mærkeligste, jeg har læst af en Poet; derfor vil jeg her nedskrive den.*)

Tro ej, att skalden kastar bort

Den gyllne lyran af forakt,

Och skyndar gerna innan kort

Från sangens vår, dess früid och prakt,

För att bland skuggor hvila

Förstummad, utan glans och makt.

Om han det vill, om han det kan, Han sangens verld ej skådat har, Och aldrig såg med tjusning han En bild af skönhet ren och klar. Men har hans lyra tystnat, Det ingenting förloradt var.

*) Se: Dikter af Lars Stenback, 3je upplagan. Helsingfors 1868.131

Nei, aldrig vara kan ett brott,

När skön ocli sann den är, hans dikt!

Den gåfva, som af Gud han fått,

Han bruka må med tillförsigt;

Att sjunga fritt ur hjertat

Ar skaldens rätt liksom lians pligt.

Men ett på denna jord jag vet Långt högre dock än skaldens sång, Det är Guds sannings majestät, Som lielig går sin stilla gång, Ocli griper menskohjertan Och løser dem af dødens tvång.

Väl skalden ger gestalt och röst At allt hvad herrligt finnes här Och ljufvast rør ett menskligt bröst; Men har han denne sanning — der Han tänka kan och tala Blott hvad den skanker sjelf och Iår.

Och om den rätt tar tränge ner, Att hjertats grund blir uppenbar, Då blir ej tid att drömma mer, Då står blott verkligheten qvar, Då aktar han för skada Hvad honom förr en vinning var.Ocb vinner lian oclisä till slut Det lif, som ej i (loden dör, Ocli söker ban at sjunga ut Hvad mäktigt i hans sjiil sig ror, Så fylls han af tillbedjan, j\ren linner icke ord derfor.

Ack, dikten är ej ren for den,

Och livarje jordisk fonn är trång!

Härnera har ej klingat än

I ord det nya lifvets sång:

Men Herrans vän i himlen

Skall sjunga den med früjd en gang."

Denne Epilog indeslutter hans Ultimatum overfor S kaldekunsten; dette nedskrev han for et nyt Oplag af sine Digte, da han var bleven gammel, siger v. Essen i sin „Minnesteck-ning" over Lars Stenbäck.

Forøvrigt udtaler Digteren sig om Aarsagen til, at hans Vers gjorde Lykke, paa følgende Maade: „det v a r, f o r d i de indeholde nogen Sandhed".

I Josef Julius Wecksell*) har man ogsaa en

*) Se: Samlade Dikter af J. J. Wecksell. Helsingfors 1868.begavet yngre Digter, der reves bort fra sin Bane allerede ved 24 Aars Alderen. Han lader forresten til at have været et stik modsat Aandens Barn; iallefald synes lians Poesier at vidne om et sønderrevet Indre, der nok ogsaa bragte ham til at strande paa de farlige Skjær.

Der tindes endnu yngre Kræfter, som skulle prøve sine Vinger i Fremtiden; det er at haabe, at Finlands Harpe ikke forstummer; vi have seet, hvor deilige Ting der har tonet fra dens Sangbund.

Medens nu disse Skjalde tolkede Finlands Sjel og Hjerte i Ord, tog Pacius og andre med ham til det nationale Element i Melodiernes Verden*). Vårt land, vårt land og Suomis Sång har i deilige Harmonier draget ind i og bevæget vort Gemyt; „Soldatgossen" og Balladen af Kung Karls Jagt ere kjendte snart sagt af Enhver i Norden, der elsker Tonernes skjønne Kunst — men, det er nu paatide at afbryde vor Vandring paa disse Felter, for tilsidst at kaste et flygtigt Øie paa, hvad der egentlig nærmest staar i Forbindelse med vor Hensigt.

*) I „det sjung an de Finland", 50 inkemska sanger vid Pianoforte, vil Musikelskeren kunne gjøre Bekjendtskab med finske Melodier.134

Omtrent i Midten af det 12te Aarhundrede besluttede den svenske Konge Erik den 9de, kaldet den Hellige, at underkaste sig- Finland. Som Anledning til dette Tog opgives dels Finnernes Sørøverier paa Sveriges Kyster, dels paaberaabte man sig, at Landet allerede forhen havde været Sverige underkastet i Erik Veirhats og Erik Sejersæls Tider, dels — og dette angives som den hovedsageligste Aarsag — valdet Erik den 9des Ønske, i Overensstemmelse med Tidens Tænkesæt, at gjøre sig fortjent ai Kristendommen ved at udvide Kirkens Omraade, hvilket naturligvis var saa meget mere fristende, hvis han ogsaa derigjennem kunde udvide sit Riges Grændser.

Altsaa — Krigstoget begyndte og varede i 166 Aar, saa Finlands ihærdige Seighed og dets Sønners Tapperhed viste sig lier i sit fulde Lys. Omsider maatte det give tabt; Freden til Nøte-borg afgjorde Striden, og Sveriges Kultur drog ind i Landet.

De Ulykker, som da overgik Kationen, siger den finske Historiker, ere glemte; de Taarer, som da udgjødes, ere forlængst aftørrede; de Sukke, som da hørtes, have forstummet, og de, som led og efterhaanden fandt Hvile i JordensModerskjød, skue visselig- — saaledes er det iallefald Historikeren tilladt at tro — forsonet ned paa sin jordiske Skjebne fra lysere Egne og se med Tilfredsstillelse paa Sveriges Rolle i den finsk-nationale Udvikling.

Kristendommens Velsignelse, Videnskabernes Frø og med disse stærke Faktorer en høiere Civilisation vare de Goder, som tilfløde Landet gjennem den svenske Erobring.

I 500 Aar delte Finland tro li gen Sveriges Skjebne, deltog i dets Krige, forblødede meel Moderlandet, reiste sig atter med Ihærdigliedens og Taalmodets vidunderligt stærke Magt, voksede sig stadigt større og har mange udmærkede Mænd at opvise, der med Dygtighed, Mandemod og ridderlige Bedrifter have erhvervet sig den høieste Plads i Landets Historie. Tott, Stjernkors, Tavast, Kurck, Stålarm, Fleming, Posse osv. ere lysende Navne.

Saa kom Aaret 1809. I Stjernernes Bog var det skrevet, at Finlands Skjebne ikke mere skulde være bundet til Sveriges, og ved Freden til Fredrikshamn blev den finske Nation opknyttet til Rusland.

Medtage vi Erobringstiden, var Sverige og Finland forenet i 650 Aar — sandelig en lang Periode!136

Lader os nu engang bore, hvorledes den finske Historiker Rein omtaler sit Fædrelands Tilstand under denne lange Forening.*) jy-

„Naar man sammenligner Finlænderne med deres nærmeste Grander — Esterne — er det let at se, hvormeget lykkeligere Hines Skjæbne have været end Disses.

Esterne tabte sin af Fædrene arvede Jord; Finnerne fik beholde sin. Esterne bleve tvungne til at dyrke den Jord, der ikke mere tilhørte dem, til Fordel for deres Herrer, Tyskerne, medens Finnerne fik nyde Frugten af sit eget Arbeide og kun betalte en ringe Del deraf til sit Præsteskab og til Staten.

Esterne tabte sin personlige Frihed. Der har været Tider, i hvilke Estlænderen ikke nod nogen Beskyttelse af Loven, da han var overgivet til en grusom Herres Forgodtbefindende og i Selskabslivet var anseet som værende uden alt menneskeligt Værd.

Finnerne tabte aldrig sin personlige Frihed; de bleve delagtige i alle de Velgjerninger, som Loven tilsagde deres Beseirere, de svenske Medborgere. Finland blev ikke behandlet som et

*) Se: Förläsningar öfver Finlands historia af Gabriel Rein, Iste Del, Pag. 83 o. fg.137

erobret Lancl, der uden egen Medvirken kun havde at modtag-e sin Skjebne og sine Love af det herskende Folk. Finlænderen erholdt Ret til i Forening med det svenske Folk paa Rigsdagen at overlægge, hvad der paa Lovgivningens Vei maatte ansees for hans eget Lands sande Gavn.

Endvidere har Finland Sverige at takke for sin religiøse og intellektuelle Kultur.

Den kristne Religion var den første Gave, som Finnerne fik, straks de bleve forenede med de Svenske, og ihvorvel Katholicismen i sin daværende Gestalt havde udartet meget fra den oprindelige Kristendoms guddommelige Aand og Væsen, og ihvor langsom dens Indtrængen end var hos det finske Folk, hvilket med Ihærdighed hang ved sine gamle Vaner, var den dog — selv i sin bortskjæmte Skikkelse — Sædelighedens ypperste Befordrer.

Hedenskabets gyselige Menneskeoffere maatte idetmindste straks forsvinde, hvor Kristendommen tik fast Fod, og af dens vanskabte Lære skulde engang gjennem Reformationen hint Kristendommens renere'iLys udgaa, hvoraf det finske Folk nu i mere end 300 Aar har nydt godt.MU3g endelig-er al intellektuel Dannelse fra Vesten kommet138

til os over Havet. Sverige liar været det formidlende Land, som bragte Finland i Forbindelse med de Nationer, der ere Kulturens og Videnskabens Bærere, og gjennem Sverige har derfor ogsaa Videnskabernes Lys gaaet op over Finland.

Disse ere de Velgjerninger, vort Folk har modtaget under dets lange Forening med hint Land, og derfor maa vi med Taknemmelighed ihukomme Sveriges høisindede Konger, der have med lige Omhu værnet om sine finske som om sine øvrige Undersaatters Vel.

Et nødvendigt Vilkaar for Bestaaendet af al Trivsel og Velmagt kunde Sverige dog ikke yde Finland; — det var Beskyttelse og Forsvar mod ydre Fiender. Dertil manglede Sverige Styrke. Om ogsaa enkelte Helte paa deres Troner til enkelte Tider kunne afværge Faren for fiendtlig Overmagt, var dette dog deres personlige Fortjeneste, ikke en Fordel, der laa i Sagens Natur. Thi hvorledes skulde man kunne vente, at et Land, som paa sin hoieste politiske Magts Tider maaske ikke talte stort mere end et Par Millioner Mennesker, skulde være istand til at danne en varigt bestaaende Magt, stærk nok til139

at tilbagevise Folkeslag1 paa 10, 15, 20, maaske 30 Millioner?

Derfor fremstiller Finlands Historie under Foreningen med Sverige en lang, gjennem Aarhundreder fortsat Krigstilstand, der ofte ødelagde og altid hindrende indvirkede paa Landets Opdyrkning og Velstand.

Den Kultur, som Finland eier, kom, som sagt, fra Sverige; at den i mange Henseender var velgjørende, kan man ikke — uden at gjøre sig skyldig i Utaknemmelighed, bestride; og dog er gjennem den Maade, hvorpaa hin Kultur indfortes, Uleiligheder opstaaede, der endnu den Dag idag gjøre sig gjældende.

Det svenske Folk oparbeidede sig selvstændigt til sin Dannelse, og den Oplysning, der hentedes fra andre Lande, iklædtes svenskt Tungemaal og svensk Dragt, sammensmeltede med Nationens øvrige Kundskabsforraad og blev saaledes tilgjængelig for hele Folket.

Saasnart det svenske Sprog uddannedes for Videnskaberne og blev saa kultiveret, at disse kunde behandles i og læres paa dette Sprog, blev (let ogsaa muligt for enhver svensk Mand at forskaffe sig sin Dannelse gjennem sit eget Modersmaal.140 .

Anderledes var Forholdet i Finland. Den fra Sverige til os overflyttede Dannelse blev altid svensk, den antog ei finsk Dragt; enhver finsk Mand, som ønskede at erholde en høiere Oplysnings Velgjerninger, maatte tvertom gaa udenfor sit eget Tungemaal, udenfor sit Folk og

— fordi han saaledes antog et fremmed Folks Dannelse — for endel frasige sig sin egen Nationalitet.

Ingen, som har tænkt over denne Sag, og Ingen, der har Følelse for Fædrelandet, vil vel kunne bestride, at den skadelige Følge heraf blev den, at de dannede Klasser i Finland udgjorde et i Henseende til Tænkesæt, Synsmaader, Sæder og Interesser udskilt, mere svenskt end finskt Folkeslag; og hvad der var endnu værre,

— den høiere Kultur, som endel Finner paa denne Maade vare komne i Besiddelse af, og de nye Ideer, hvori de vare blevne delagtige, havde ingen Indflydelse paa og indgik ikke i Landets Sprog og forøgede derfor ikke heller Omraadet af Folkets Begreber, og Folket, som selv beholdt sine Fædres Sprog, forblev paa denne Maade i sin Ukyndighed.

Kun saadanne Ideer, som man med Hensigt vilde indplante i Folket og derfor oversatte i141

dets Sprog, samt fremstillede i Overensstemmelse med dets Opfatningsevne, bidroge til at udvide dets Kundskabskreds.

Saaledes opstod et fremmedartet Forhold mellem Efterkommere af samme Forfædre.

De Dannede, som aldeles ikke eller iallefald meget lidet kjendte til sit Folk, dets Behov, Tænkesæt og Natur, efterdi de sædvanligvis kun høist ufuldkomment forstode dets Sprog, kunde derfor ogsaa høist ufuldkomment arbeide paa dets Fremskridt, foruden at Interessen for, hvad man saa lidet kjendte til, ogsaa maatte være forholdsvis ringe.

Den store, sine Fædres Sprog talende Masse maatte paa den anden Side have havt vanskeligt for med fuld Tillid at nærme sig dem, som i et for samme uforstaaelige Tungemaal behandlede de Sager, der nærmest vedgik Folket,

eller engang at kunne anse dem for sine Landsmænd, der burde have havt Interesser tilfælles med Folket.

Dette — et fremmed Sprogs Indføren blandt de dannede Klasser — er en Omstændighed, som længe har indvirket hindrende paa det finske Folks Fremskridt i Udvikling og Kultur. Den Iver og det Alvor, som Nutiden har vist for at142

bortfjerne denne Ulempe, lader dog haabe, at bedre og lykkeligere Forhold vil kunne indtræde inden faa Generationer, og at de Dannede i Landet da skulle tale det samme Sprog som Massen af Folket. Den Generation, som da lever og virker, paaligger det at tilse, at Forbindelsen med den europæiske Dannelse derhos maa holdes aaben."

Hvorvidt nu Reins Mening med Hensyn til det svenske Sprogs Uddøen paa alle deres Læber, hvis Tungemaal det indtil denne Dag har været i Finland, skulde gaa saa hurtigt for sig, som han tror og ønsker, er vel et Spørgsmaal; iallef'ald vilde det dog være underligt og bedrøveligt, om den Harpe, hvis Strenge en Runeberg, Topelius og Stenbäck saa smukt have anslaaet, om en Tid kun skulde gjenklinge som et Eclio i nogle Enkeltes Huse; det maatte da være, at en finsk Oversættelse kunde give lige saa god Klang. Men den psychiske Vinges deiligste og fineste Farvenuancer lienveires let, hvis ei Sproget passer og Mesterhaanden er der.

Idet vi nu sige Sangens Land med dets tusinde Søer Farvel og kaste vort Øie ud over dette ihærdige Folk, der med Taalmod har kunnet beseire de svære Forblødninger fra Urolig-143

liedens Tider, og som med Inderlighed hænger ved sin Fædrenejord, uagtet den ofte er karrig nok og oftere giver Hungersbrød, naar Frostnætter eller en ugunstig Sommer dræber Landmandens Haab, ville vi til Afsked lade gamle Wäinämöinen synge sin vise Sang for de Slægter, der komme; thi disse Toner fortjene særligt i rastløse Tiders febersyge Jagen at klinge varslende ud over Landene.

Vel flygtede Wäinämöinen fra Finland, da Kristus kom; men fra Evighedens Kyster har han havt Tid til at se sig glad i Klarheden og Herligheden af det Lys, der oprandt i Hjemmet, afløsende det gamle, og forsonet lyder hans Stemme nu i følgende Rader:

Böi ei knä för hvita silfret, Låt ei guldet fängsla dig! Visdom är den bästa prydnad, Bästa skatt på lifvets stig. Guldet tynger ner mot jorden, Fritt och mäktigt ljuda visa orden.

Vriden vidja sviker icke, Der ett sirligt spö går af; Man blir den, som kunskap samlat, Den okunnige blir slaf.144

Lärdom stjelper ei fra 11 vägen, Kunnig' vandringsman blir ei forlagen.

Ei i nodens da'r förtvifla, Herren Gud är än oss blid; Han kan gifva hjelp och bistand, Och han känner nog sin tid. Under trofast hopp blott biden, En gång randas gyllne skördetiden.

Lyssna till den granens susning, Vid hvars rot ditt bo är fast; Prisa gerna andra lander, Anse eget dock für bast; Henmiets torfva grönskar skärast, Hemmets lund är för vårt hjerta kärast.

O må Finland blifva lyckligt, Gladt och fritt kring land och sjö! Må dess soner veta lefva, Veta att med ära dö! Fädrens sanger, fadrens minnen Lefve manande i deras sinnen!"

Ja — maatte dette vorde ethvert Lands velsignede Lod! Efterskrift.

^orge har i enkelte Stykker tilfælles med Finland. Uden netop at være erobret, var dog Norge i Aarhundreder fastknyttet ti! Danmark.

Om end dette Land er befolket af en Frændenation, og om det gamle Islandske end i sin Tid var Fællessprog for disse tvende Riger, har dog Danmarks Beliggenhed, Natur og Historie paatrykt Folket sit særegne Stempel, der i mange Maader er forskjelligt fra vort.

I vore Dale bevarede den norske Almue med stor Seighed sin Nationalitet, sit Sprog, sine traditionelle Eiendommeligheder, medens Samfundets studerende Ungdom fik sin væsentligste Dannelse ved Kjøbenhavns Universitet. De mest oplyste Klasser fik saaledes en fremmedartet Opdragelse og satte iallefald for en stor Del

— som rimeligt var — størst Pris paa den impor-

Smith. Billeder og Minder. 10146

tevede Kultur og bleve derved i tilsvarende Grad fremmede for det indenlandske Element.

Af Embedsmænd, der bleve ansatte i Norge, vare mange Danske, blandt hvilke Flere desuden kom op til det ukjendte Fjeldland dels for at gjøre en lykkebringende Gjenuemgangscarriere, dels for at oprette faldne Finantser, dels fordi man kanske histover helst saa dem anbragt andetsteds end hjemme.

Disse Mænd med deres fremmede Mundart, med deres pekuniære Interesser, med deres maaske ofte noget lascive Sæder og deres Ubekjendtskab med vort Folk kunde naturligvis heller ikke forudsættes hverken at indvirke synderlig gavnligt paa Nationen eller overhovedet bekymre sig synderligt for dens Ye og Vel, om end visselig Adskillige gjorde en hæderlig Undtagelse.

Det samme tør vel i nogen Grad ogsaa — paa Grund af de forhen anførte Omstændigheder — siges om mange af vore egne Børn, der bleve Landets Embedsmænd.

Alt dette maatte naturligvis i Længden virke hæmmende paa Landets Udvikling; thi det er overalt K jærligheden, som virker Undere, medens Mistilliden bygger Skranker.

Vi have saaledes ikke været saa heldige147

som vort Broderfolk, de Svenske, at vi uafbrudt have kunnet frit og- uafhængigt udar-beide det nationale Element og de økonomiske Kræfter.

Yi maatte fra Aaret 1814 saa omtrent begynde de fleste Ting fra nyt af.

Det har ogsaa vist sig, i hvilken Grad vi vare vort nye Kald voksne.

Da Timen var kommet til endnu engang at faa sætte Fod under eget Bord som i de gamle Dage, stode Fjeldets Mænd paa Eidsvold og rundtom faste og stærke som den Gran, der er fast og stærk i Yeden, fordi den er vokset langsomt op mellem Klipperne og har gjort Bekjendtskab med de mangeslags Veir.

Frihedsfølelsen var hos dette Folk ikke bort-dunstet i de 400 Aar; og denne Følelse vil aldrig dø, saalænge der endnu er en Nordmand igjen, hvori der ruller det rette Blod.

Vi flk vort Universitet, og om end de gamle Traditioner hos Enkelte holdt længe fast, maatte dog Blikket efterhaanden mere og mere gaa op for Alt, hvad vi selv besad.

Vi udviklede vore Institutioner, vi opsøgte i vore Dale Alt, hvad det høie Nordens Genius havde saa rigeligt udsaaet, vi fandt vor natio-148

naie Digtnings og vor Musiks Grundelementer; en ny og kraftig og skjøn Literatur blomstrede op, svulmende af Fædrelandskjærlighed; Oplysningens Fakkel begyndte at skinne liøit og lavt, prægtige Chausseer banede sig Vei tiltrods for alle Hindringer, Skibsfarten udviklede sig til en betydelig Hoide, og snart vil Dampkraften og Telegrafsystemet udjevne de store Afstande og flytte os nært op til den pulserende Verden.

Frodige Agre og Enge begynde i det kjære Hjem alt mere og mere at forlyste Øiet, og Industrien vokser op; snart bor den selskabeligt tilsammen, hvilket den saa gjerne gjør; snart finde vi den ensomt brydende sin Bane oppe ved vore fjernere Vandfald; men fremad gaar det med Guds Hjelp - og Fremad er vort Løsen!

Med Tak til Danmark, for hvad Godt det gav, og med Undskyldning for, hvad det ei forstod, eller undlod at gjøre, maa vi erkjende, at Foreningen med Sverige hidtil har været til Gavn — og det formentlig for begge Parter.

Maatte vi fremdeles bo broderligt tilsammen, maatte liver kommende Slægt altid forstaa at bygge videre og fuldkomnere, og maatte Forsynet drysse sin Velsignelse over Frændefolkene !149

Jo bedre de forstaa hverandre, og jo inderligere de ville det fælles Gode, desto fyldigere vil Samlivet, udvikles og

Nordens Aand udfolde sin Skjønhed og sin Kraft.

Ja — Fremtiden har en løfterig Arv at optage, og hvad bedre kunne vi Ældre, der allerede have passeret Livets Ekvator og for hver Dag komme længere ind under hint Korsets straalende Stjernebillede, hvad bedre kunne vi gjøre end at anvende paa os, hvad Finlands vise Seer, Sigfred Aroni, sagde en Morgenstund, da han, efterat liave siddet oppe den ganske Nat og betragtet Stjernerne, blev vækket af sine Drømme ved en Hyrdedreng, i hvis Øie netop Morgensolens første Straaler afspei-lede sig*)

„Allsmäktige, hur underbar Din dolda vishet skrifvit har I detta blaa stjernepar Det Horoskop jag søkte!

Förklarad nu min gåta står; Den gamla siarn tröstad går

*) Såuger af Zackar. Topelius.150

Till ro ibland, de döde. Mitt land! I dina soners vakt, 1 dina un ga bjertans makt! Har Herren all din Framtid lagt, Ocb der står Finlands öde."